

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

AVTOR: BLAŽ BOŠTJANČIČ

MENTORICA: IZR.PROF.DR.LJUBICA JELUŠIČ

ODNOS MED POLITIKO IN VOJSKO V REPUBLIKI ARGENTINI IN
RAZLOGI ZA DRŽAVNE UDARE OD 1928 DO DANES

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

1. Uvod	3
1.1. Struktura diplomskega dela.....	5
2. Metodološko-hipotetični okvir	6
2.1. Predmet in cilj analize	6
2.2. Hipoteza	7
3. Pristop in uporabljene metode.....	8
3.1. Temeljni pojmi	8
4. Teorija vpletanja vojske v politiko in razlogi za državni udar.....	10
4.1. Vojska kot politično aktiven dejavnik	10
4.2. Subjekti in dejavniki poseganja vojske v politiko.....	14
4.2.1. Uvod	14
4.2.2. Civilna oblast in družba v razmerju do vojske	15
4.2.3. Militarizem in vloga ideologij v vojaški organizaciji.....	18
4.2.4. Vloga in pomen oficirskega kadra.....	19
4.2.6. Priložnosti za poseg v politiko in kdaj je državni udar mogoč.....	24
4.2.7. Tipi vojaških diktatur in njihove značilnosti	27
4.3. Zaključek teoretičnega dela	31
5.1. Uvod	33
5.1.1. Zgodovinski razlogi za političnoekonomске napetosti (splošno).....	33
5.1.2. Zgodovinski profil Republike Argentine.....	34
5.2.1. Leto 1930, odstranitev Yirogoyena in pričetek obdobja vojaške intervencije v politiko.....	38
5.2.2. Pojav »stranke vojske« in pretorijanstva v Argentini med 1930 in 197642	
5.2.3. Vpliv ZDA in čas hladne vojne.....	46
5.2.4. Kriza in zlom vojaškega režima 1983	51
5.2.5. Odnos vojska – civilna družba po letu 1983 do 2003	53
6. Potrditev hipoteze in zaključek diplomskega dela.....	57
Viri.....	64

1. Uvod

Na izbor teme za diplomsko delo na Katedri za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede, z naslovom *Odnos med politiko in vojsko v Argentini in razlogi za državne udare od 1928 do danes*, je vplivalo moje zanimanje za politiko Latinske Amerike in študij španskega jezika na Filozofski fakulteti.

Na odločitev za obravnavo državnih udarov v Republiki Argentini je vplivalo tudi trimesečno bivanje v tej državi in moje zanimanje za to nekoč bogato in navidez politično stabilno državo. Interes je vzbudilo tudi dejstvo, da se je Argentina nekoč lahko kosala z najrazvitejšimi in najbogatejšimi državami na svetu, medtem ko jo je vmešavanje vojske v politiko in gospodarstvo potisnilo v politično in ekonomsko nestabilnost.

Če je bila Argentina tudi po drugi svetovni vojni še vedno ena najbogatejših držav na svetu in je še vedno privabljala ljudi iz Evrope, jo je pretirano zadolževanje civilnih in vojaških vlad in njihovo pomanjkljivo vodenje države pahnilo v krog nestabilnih držav in večnih ekonomskih bolnikov. Zunanji dolg je leta 2001 znašal 150 milijard ameriških dolarjev, v času finančne krize pa je BDP zdrsnil za 10 odstotkov.

Leto 1928 zaznamuje prelomnico v novejši zgodovini države. Takrat so se pričele civilne institucije za doseg lastnih političnih ciljev manifestno naslanjati na vojsko. Stranka Radikalne unije, katere predsednik je bil Yrigoyen, je za spremembo volilnih rezultatov pričela zlorabljati oborožene sile. Leta 1930 je bil izveden prvi državni udar po reformi države 1880. Prej je bila Argentina vzor celotni regiji, medtem ko jo je naslanjanje strank na vojsko in vpletanje slednje v politična vprašanja, ki niso bila nujno obrambne narave, porinilo v brezizhodno situacijo vse do danes. Po tem letu so se na oblasti menjavale civilne in vojaške vlade. Niti ene niti druge niso našle pravih rešitev za izhod iz krize.

Kot vidimo, je usoda Argentine primer, kako lahko gospodarska odvisnost od tujega trga, tuj hegemon, slabi temelji političnega sistema in slabi civilnovojaški odnosi vplivajo na usodo neke države. Argentina je država, ki je kljub vsemu bila ena unajstabilnejših držav v regiji, ki so jo vse od razglasitve zaznamovali puči, državni

udari in prevrati. Nestabilno vojaško in družbenopolitično okolje še danes vpliva na razvoj dogodkov.

Zato se nam vedno znova zastavlja vprašanje, kje so vzroki kronične nestabilnosti po letu 1930 in zakaj se prav po tem letu prične obdobje intenzivnega poseganja vojske v politiko. Odgovore na ta vprašanja bom poiskal v analizi ekonomskega, družbenega in političnega okolja, katerega del je tudi vojska.

Argentina in njen sistem sta bila podvržena spremembam, ki so bile odvisne od politične situacije, ekonomskih odnosov in mednarodnega političnega položaja. Država je bila sicer vse do danes na boljši stopnji razvoja od ostalih držav v latinskoameriški regiji. V preteklosti je tudi zato skušala izvajati vlogo hegemon v regiji, kjer je trčila ob interes Brazilije in ZDA ter Velike Britanije, ki so se ne vse načine trudile omejiti njen vpliv; zato so po tistem sponzorirale sile za omejitev moči Argentine – s podporo sil, ki so omejevale njen napredek.

Kot velika ovira pri razvoju države se je pokazala tradicija, izvirajoča iz špansko-portugalske kolonizacije, ki je zakoreninila katoliško vero in polfevdalni sistem.

Narava in vloga vojske je bila odvisna od položaja in razvoja državnega aparata in neenakomernega razvoja civilnih institucij v primerjavi z vojaško organizacijo ter družbenega statusa quo, v katerem se je ohranjala moč katoliške cerkve in veleposestnikov, torej agrarnega sektorja.

Zaradi drugačnega razvoja je imela vojska poseben družbenopolitični položaj in je nastopala z drugačnimi gospodarskimi in političnimi programi kot drugod v Latinski Ameriki. Argentina se je razlikovala od ostalih držav predvsem po stopnji razvoja srednjega sloja, ki je predstavljal opozicijo veleposestnikom. Poleg srednjega sloja je treba upoštevati še večjo moč industrijskega sektorja po prvi svetovni vojni. Mala buržuazija in industrijski sektor sta naletela na oviro pri lastni družbenopolitični emancipaciji; od tu izvira tudi tradicionalni družbeni konflikt med agrarnim in industrijskim sektorjem. Ta konflikt je spodbujal tuji hegemon, ki je skušal povečati odvisnost Argentine od tujine. V spore se je vmešala vojska, kar je še poglobilo nesoglasja.

Družbene spremembe so bile prenagle za prepočasi razvijajoč se državni birokratski aparat. Vojaška organizacija je bila bolj razvita in njen birokratski aparat bolj sodoben kot civilni, zato so se tudi civilne institucije pričele naslanjati na vojsko. Ta pojav v Argentini imenujemo »trkanje na vrata vojašnic«. V nadaljevanju bom izdelal analizo problema na podlagi teoretičnih izsledkov in ugotovitev.

1.1. Struktura diplomskega dela

Strukturo diplomskega dela predstavlja šest poglavij: uvod, metodološko-hipotetični okvir, pristop in uporabljene metode, globlja teoretična podlaga, ki bo služila za analizo predmeta raziskovanja, analiza predmeta raziskovanja; diplomsko delo bom zaključil s sklepom in končnimi ugotovitvami.

Najprej bom določil predmet in cilje analize, opredelil hipotezo, uporabljene pristope in metode dela; obdelal temeljne pojme, ki jih uporabljam v analizi vpletanja vojske v politiko v Argentini; natančneje bom opredelil teorijo vpletanja vojske v politiko in njen družbeni položaj ter vzroke in okoliščine, v katerih vojska ali samo del te izvede državni udar. V teoretičnem delu bom opredelil odnos med civilno oblastjo in vojsko. Odnos med subjektoma je odločilen pri nasilnem posredovanju vojske.

Ideologija in profil oficirskega kadra, njihov socialni izvor, način in obdobje izobraževanja – to so odločilni faktorji, ki vplivajo na svetovni nazor in interes za vpletanje v politiko. Na slednje vpliva tudi ideologija oficirskega kadra in prevladujoča ideološka klima v širšem družbenem sistemu. Povezanost med civilnimi institucijami in vojaško organizacijo je odločilna pri nadzoru, nalogah in položaju vojske v državi. Vojska lahko sprejme civilni nadzor, lahko pa pripadniki vojaške organizacije jasno zahtevajo avtonomijo vojske. To se zgodi v primeru, ko civilisti ne vodijo strokovno vojaške organizacije ali če je ta v razvojni prednosti pred civilnimi institucijami. Kot posebnost v Argentini bom opredelil tudi pojem pretorijanstva ali avtonomije vojske.

Na posredovanje vojske vpliva tudi prisotnost in vpliv tujega faktorja na notranje politične zadeve, ki lahko spodbudi celotno vojaško organizacijo ali samo njen del, da posreduje v politiki.

Na podlagi izsledkov teorije bom izdelal analizo vpletanja vojske v politiko in razloge za izvedbo državnih udarov v Argentini med leti 1928 in 1976; na koncu bom predstavil tudi aktualna civilnovojaška razmerja.

V analizi predmeta preučevanja bom izdelal analizo udarov, ki so sledili udaru leta 1930. Opredelil bom vlogo tujega faktorja in obstoječa družbenopolitična razmerja ter razmerja znotraj vojaške organizacije, ki so vplivala na to, da je vojska zapustila vojašnice in odstranila civilno vlado.

Diplomsko delo bom zaokrožil s sklepom, v katerem bom potrdil ali ovrigel hipotezo ter na osnovi teorije in izvedene analize predmeta preučevanja opredelil končne ugotovitve.

2. Metodološko-hipotetični okvir

2.1. Predmet in cilj analize

V diplomskem delu bom analiziral razmerja med civilno oblastjo in vojaškim aparatom ter poiskal razloge za državne udare v Argentini od 1928 do danes.

Da bi se približal cilju analize, bom skušal odgovoriti na sledeča vprašanja:

- Kakšen je bil odnos in je še med vojsko in civilno politiko v predmetu preučevanja?
- Kdaj in zakaj je vojska nasilno posegla v civilno sfero politike?
- Kakšne notranje in zunanje družbenopolitične posledice ima vpletanje vojske v politiko v predmetu preučevanja?
- Kateri dejavniki so izzvali nasilni poseg vojske?
- Kakšne so bile metode vpletanja vojske v civilno sfero?
- Kakšna je vloga ideologij in religije pri vmešavanju vojske v politiko v Argentini?

Za dosego cilja se bom oprl na teoretične izsledke in na podlagi teh ter zgodovinskih dejstev izvedel analizo predmeta. Na podlagi opravljene analize bom verificiral ali ovrigel postavljeno hipotezo.

2.2. Hipoteza

Države, ki nimajo demokratične tradicije in mehanizmov civilnega nadzora nad oboroženimi silami, se pogosto soočajo s poseganjem vojske v politično sfero. Za Latinsko Ameriko je še posebej značilno, da je nestabilno civilno politično stanje v večini primerov »urejeno« s posegom vojske.

Latinska Amerika na splošno ni nikoli popolnoma osvojila liberalnodemokratskega političnega sistema in politične kulture.

V državah, ki so nastale po razpadu španskega in portugalskega imperija, demokracija ni prišla do pravega izraza. Argentina je bila nekoč izjema v Latinski Ameriki, saj je bila bistveno bolj ekonomsko razvita in politično stabilnejša od ostalih držav v regiji; vendar sta bila njen politični in družbeni sistem zgrajena na krhkih temeljih, kar je bil razlog za ranljivost za posege vojske.

Predvidevam, da je nestabilno ekonomsko in politično okolje ustvarilo motive za posege vojske v politiko. Zaradi dominantnega položaja veleposestniške oligarhije in nizko razvite politične kulture v pluralnem sistemu civilnopolitična sfera ob ekonomskih in političnih krizah ni zmogla hitro, urejeno in odločno ukrepati, medtem ko je vojska skušala igrati vlogo dejavnika vzpostavljanja reda v družbi.

Poseben pomen v posameznih okoljih ekonomskih nestabilnostih imajo gospodarske in politične vezi z Veliko Britanijo, Francijo, ZDA in drugimi velesilami.

V Argentini so se v 20. stoletju menjavale civilne in vojaške oblasti. Razlog za to je po mojem predvidevanju ta, da so ideološka in politična nasprotovanja v civilnem političnem okolju in med oficirji privedla do državnega udara. Pomebno vlogo in

velik vpliv v družbi ima Rimskokatoliška cerkev, neposredne posledice pa se kažejo v civilnovojaških odnosih. Dvajseto stoletje je bilo stoletje svetovnih vojn, mednarodnih političnih zaostrovanj in konfliktov, katerim se tudi Argentina ni mogla izogniti.

3. Pristop in uporabljene metode

V diplomskem delu bom skušal na podlagi analize zgodovinskih virov pojasniti vzroke in posledice vpletanja vojske v politiko in razloge za državni udar na podlagi neempirične analize zbrane literature. Za podrobno in kvalitetno analizo besedil sem zbral literaturo več avtorjev, ki so pripadali različnim političnim opredelitvam. Literatura, ki sem jo zbral v Argentini in obravnava predmet raziskovanja, je raznolika; menim, da bom le tako lahko izdelal objektivnejšo analizo predmeta preučevanja.

Ob literaturi, ki opisuje civilnovojaške odnose v Argentini, bom uporabil avtorje, ki se ukvarjajo s splošno problematiko civilnovojaških odnosov, politologijo in sociologijo vojske. Teoretični izsledki mi bodo služili za izdelavo analize predmeta preučevanja, to je vpletanje vojske v politiko v Argentini od leta 1928 do danes.

3.1. Temeljni pojmi

Koncept vpletanja vojske v politiko

Koncept vpletanja vojske v politiko bi lahko povezali s pojavom v družbi, ko je vojska stalen politično aktiven dejavnik. Vojska je relativno samostojen in politično neodvisen dejavnik. Nasilne vojaške posege v politiko največkrat povezujemo z državnim udarom ali s tujko *coup d'état*.

Nasilni poseg vojske v politiko

Revolucija

Revolucija: radikalna sprememba družbenih, ekonomskih, političnih odnosov, ki jo izvedejo napredne družbene sile (SSKJ 1999, 1165).

Masovni nekoordiniran upor ljudi, s ciljem zamenjati družbene ali politične strukture. Nekateri državni udari, posebno v Latinski Ameriki in Afriki, so bili poimenovani kot revolucija, kljub dejstvu, da so ga izpeljali posamezni predstavniki vojske. Ti so se sklicevali, da so izpeljali udar v imenu ljudstva, a poseg je bil v bistvu namenjen ohranjanju obstoječih družbenih in političnih razmerij (Luttwak 1979, 10).

Pronunciamiento (špansko: obsodba ali vojaška vstaja)

Ta vrsta državnega udara je značilna za Južno Ameriko, a je tudi zelo pogost način izvedbe državnega udara v Afriki.

Pronunciamiento je imel več faz. Izvajalci udara so najprej pripravili načrt, imenovan *trabjos*, kar v španščini pomeni delo. Sledila je faza *compromisos*; takrat so si izvajalci razdelili vloge pred in po udaru. Po vseh uskladitvah je prišlo do poziva vojakom za posredovanje.

V začetku, v času osvobajanja izpod španske kolonialne oblasti, je imel *pronunciamiento* liberalnoosvobodilno naravo. Kasneje, ko so v vojaške vrste stopali bolj konzervativni kadri, je *pronuciamiento* privzel konzervativnejšo naravo. Vojaški vodja je bil zadolžen za izvedbo posega v imenu celotne vojaške organizacije (Luttwak 1979, 11).

Puč

Puč nastane v času, ko se družba nahaja v vojni ali takoj po njej. Del vojske prevzame iniciativo in izpelje nasilni prevzem oblasti (Luttwak 1979, 12).

Definicija državnega udara ali coup d'état

Coup d'état je neustavna zamenjava vlade, z zunajparlamentarnim in nasilnim posegom neke skupine, ki največkrat pripada vojski. Sistem državnega udara je pogost prevzem oblasti v Latinski Ameriki, kjer po večini *hunta* (skupina oficirjev) zaradi nezadovoljstva prebivalstva nasilno odstrani predsednika in vladajočo elito ter na predsedniško mesto postavi drugo osebo ali zadrži oblast zase (Vojna enciklopedija 1975, 565).

Argentinski politični sistem

Argentina je federativna republika, ki jo sestavlja triindvajset provinc, in je predsedniška republika.

Argentinski parlament se imenuje *kongres*. Sestavljata ga 72-članski *senat*, v katerega vsaka provinca izvoli tri predstavnike in *poslanski dom* z 250 poslanci s štiriletnim mandatom.

Glavne politične stranke so: Gibanje za Argentino (*Cavallo*), Alternativa za enakost Argentine (*Elisa Carrio*), Peronistična stranka pravice (*Saul Menem*, politična stranka je bila prepovedana 1955–1973), Radikalna družbena zveza (največkrat vržena z oblasti z vojaškim posegom).

Politično vplivne skupine: Argentinska zveza farmacevtov (*CILFA*), Argentinska zveza industrijalcev, Argentinska podeželska zveza, Rimskokatoliška cerkev, Konfederacija sindikatov – peronistično gibanje (Diccionario enciclopedico 2002, 1152).

Argentinska vojska

Argentinsko vojsko sestavljajo: pomorske sile (*Fuerza Naval*), ki vključujejo pomorske zračne sile in mornarico; obalna straža; nacionalna žandarmerija; zračne sile (*Fuerza Aerea Argentina*) in zračne sile policije.

Vojska šteje 300.000 vojakov. Njihova povprečna starost je 20 let. Letni proračun znaša 4,3 milijarde dolarjev ali 1,3% DBP (Diccionario enciclopedico 2002, 1153).

4. Teorija vpletanja vojske v politiko in razlogi za državni udar

4.1. Vojska kot politično aktiven dejavnik

Vojska je eden izmed sistemov, ki obstajajo v občem družbenem sistemu, vendar ima veliko specifičnih značilnosti. Vojaška organizacija je odvisna od družbenopolitičnega sistema, nivoja razvitosti tehnologije in geopolitičnega položaja (Wiatr 1982, 34).

Vojska si mora najti legitimnost za svoje delovanje. Problematika legitimnosti vojaštva v sodobni družbi je povezana s splošnimi vprašanji v zvezi z zaznano legitimnostjo drugih institucij političnega sistema (stranke, civilna družba, državni aparat). Legitimnost za delovanje vojske je pomembna zato, ker imajo oborožene sile organizacijsko premoč nad vsemi civilnimi institucijami (Jelušič 1997, 50).

Vojska kot sistem, ki ima znanje in strokovnost v ravnanju z orožjem, predstavlja težko nadzorovano silo, ki lahko nenadzorovano poseže na področje civilne oblasti in prične oblikovati civilno politiko. Svoje delovanje in vpletanje v civilno sfero morata vojska in njen aparat opravičiti ter pridobiti legitimnost za svoje ravnanje. To je odvisno od tradicije, družbenopolitičnega sistema, socialnih, ekonomskih in političnih ter geostrateških okoliščin v neki državi, ki imajo neposreden vpliv na razmerje med vojsko, družbo in političnim sistemom ter njihovim prepletanjem in medsebojnem vplivanju.

Stopnja politične aktivnosti vojske in legitimnost za njeno delovanje je odvisna od zgoraj omenjenih dejavnikov, ki odrejajo tudi ravni poseganja vojske v politično sfero. Raven poseganja vojske v politiko je odvisna tudi od politične kulture, ki obstaja v neki družbi. Ponekod ima vojska ustavna in zakonska pooblastila, da v nekaterih okoliščinah poseže v politiko. Ravni in nivojev poseganja v politiko je več in so odvisni od okoliščin, interesov, tradicije in zakonodaje.

Vojska in njen aparat vedno želita posredovati in najti mesto v politiki; to posredovanje pa lahko poteka na štirih ravneh:

- *Vpliv vojske na civilne oblasti*

Vojaški aparat pritiska na čustva in razum. Deluje kot vsak drug birokratski sistem. Njegov vpliv je bistveno večji zaradi tveganja uporabe orožja v primeru, ko zahteve ne bi bile uresničene.

- *Pritisk in izsiljevanje*

Vojska preprečuje civilno oblast z grožnjami in s sankcijami; te akcije so lahko ustavne ali neustavne.

- *Zamenjava*

Preko nasilnega posredovanja pride do zamenjave nekega civilnega kabineta z drugim. Pri tem civilni režim še vedno ostane kot vladavina. V takem primeru vojska deluje kot politični partner civilnim institucijam.

- *Nadomestitev*

Zamenjava civilne oblasti z vojaško (Jelušič 1997, 98). Vzpostavitev vojaške vladavine se zgodi v primeru, ko civilne institucije nimajo več podpore javnosti in vojske.

Med politiko in vojsko obstajajo nenehne interakcije, ki se gibljejo v razponu od svetovanj in blagega pritiska na civilno politiko do fizičnega prisiljevanja. William R. Tompson meni, da oborožene sile v večini primerov posežejo v politično sfero zaradi šibkosti političnega vodstva, ki ni sposobno razreševanja notranjepolitičnih napetosti, socioekonomskih napetosti, nazadovanja družbe in gospodarstva ali celo možnosti kolapsa celotnega sistema. Poudarja tudi, da je vojaški sistem bistveno bolj organiziran kot civilna birokracija. Javnost pričakuje, da je vojska bolj usposobljena za pravičnejše vladanje kot civilna politika. Vplivi in motivi za poseg vojske v politiko izhajajo tudi iz mednarodnega okolja, ki naj bi neposredno spodbudilo odločitev vojske za državni udar (Tompson, v Jelušič 1997, 90).

Zelo zanimive so ugotovitve Adama Smitha. Ta trdi, da pristaši republikanske misli menijo, da je vojska tisti dejavnik, ki ogroža obstoj svobode in demokracije (Smith, v Held 1989, 119). Vojska je faktor razbijanja demokracije takrat, ko vrhovni poveljnik in višji oficirji nasprotujejo aktualni državnim ureditvi in oblasti. Ustava in zakoni v nekaterih primerih odredajo, da mora vojska varovati ustavno ureditev. V sistemih, kjer obstaja kultura nespoštovanja ustavnih in zakonskih določitev, ima vojska možnost pridobitve avtonomnega položaja in ni podrejena civilnemu nadzoru. Takrat se vojska lahko postavi v bran konzervativnih sil in preprečuje družbene spremembe; ali obratno: skuša sama izvesti reforme.

V razmerah nizke politične kulture se civilna oblast opira na vojsko in ostale oborožene sile za doseg zastavljenih političnih ciljev. To pripelje vojsko v enakopraven položaj z ostalimi političnimi subjekti, kar ji daje pomembno politično težo.

Danes se večina držav trudi zajezi in okviriti politično delovanje vojske v smislu spoštovanja demokratičnih vrednot. V modernih demokratičnih družbah se izraža težnja po civilnem nadzoru nad oboroženimi silami. Vendar se v nadrejenem razmerju civilne oblasti nad vojaško organizacijo pojavljajo dileme, med katerimi je tudi ta: kako omejiti vpliv vojske in njenih pripadnikov na politiko?

Politična kultura ima bistven vpliv na vpletanje vojske v politiko in podrejenost civilnemu nadzoru. Stopnja razvitosti politične kulture in naslanjanje civilnih institucij na vojsko je indikator vpletenosti vojske v politiko. Za ilustracijo bi rad opredelil dva pola vpletenosti vojske v politiko.

Ena od oblik vpletenosti vojske v politiko države je »garnizonska država«. Ameriški sociolog Harold Lasswell se je ukvarjal s problemom popolne dominacije vojske v družbi. Termin »garnizonska država« bi lahko prevedli v »vojaška država«. Vojaška organizacija naj bi prevladala nad civilnim sistemom in po Lasswellovem menju naj bi imela popolno oblast nad vsemi področji družbenega in političnega življenja. Ukinjene naj bi bile politične stranke ter človekove pravice in svoboščine. Državni aparat in družba naj bi bila popolnoma militarizirana (Lasswell 1962, 51–70).

»Garnizonska država« je nenaraven koncept vladavine in tako vnaprej obsojen na propad. V zgodovini je bilo nekaj poskusov vzpostavitve takega tipa vladavine predvsem v času fašizma in nacizma. Poskusi militarizacije državnih zadev so se pokazali kot neuspešni in so imeli hude notranje in zunanje politične posledice. Militarizacija politike ima lahko izvor v civilnih institucijah, ki vladajo s pomočjo vojaške sile.

Poskus vojaške prevlade nad civilnim družbenim sistemom se lahko zgodi, ko vojska dobi signale iz družbenega sistema, da ima edino ona sredstva za vladanje. Legitimnost za vladanje dobi vojska tudi s strani javnosti, ki ne zaupa več civilnim institucijam.

Drugo obliko vpletenosti vojske v politiko predstavlja vojska pod civilnim nadzorom nad oboroženimi silami. To pomeni, da vlada, ki jo vodijo civilisti ali v njihovem imenu civilna vlada, sprejema odločitve, za katere pričakuje, da jih bodo oborožene sile izpeljale lojalno in učinkovito. Kar še ne pomeni, da so te odločitve kaj manj vojaške.

Za marsikatero vojno so se odločili civilni politiki in ne profesionalni vojaki (Jelušič 1997, 89).

Na vpletenost vojske v politiko vpliva tradicija, civilnovojaška razmerja, ekonomski interes civilnih skupin in vojaško izobraževanje ali pristanek javnosti. Vojska ni predmet, ki bi sam od sebe posredoval v politiko, zato mora dobiti namig iz civilne sfere.

Pomembno vlogo pri vpletanju vojske v politiko imajo tudi izobraževalne ustanove oz. vojaške akademije, ki s svojim načinom in doktrino kadete učijo doktrino in občutek podrejanja civilnemu nadzoru ali superiornost vojske v odnosu do civilnih institucij.

V družbah, v katerih ima vojska vplivno vlogo v političnih zadevah, je politično dogajanje na drugačnem nivoju kot v družbenih sistemih, v katerih je vojska podrejena civilnemu nadzoru. Stranke, politična združenja, civilna družba in ostali družbenopolitični subjekti morajo doseči dogovor o medsebojnem odnosu in v to morajo vključiti tudi normative in okvire delovanja vojaške organizacije.

Za zaključek lahko ugotovim, da je za uravnoteženo politično delovanje države pomemben dogovor med civilno sfero in vojsko. Če tega dogovora ni, to ustvari pogoje za avtonomijo civilnih institucij (nespoštovanje zakonov in ustave) v razmerju do države, kar vpliva na stopnjo vpletenosti vojske v politiko in civilno sfero. V državah in družbah z nizko politično kulturo lahko postane državni udar nadomestilo za volitve, ker civilne institucije uporabijo vojaško ali katerokoli drugo oboroženo silo za politično zmago nad nasprotnikom.

4.2. Subjekti in dejavniki poseganja vojske v politiko

4.2.1. Uvod

V prejšnjem poglavju sem opredelil razmerje med vojsko in politiko. Sledi opredelitev vloge civilnovojaških razmerij, politične ideologije v vojski, ekonomskih, političnih in družbenih dejavnikov, profil oficirskega kadra ter geostrateški in ekonomski položaj države. Vse to so elementi, ki vplivajo na intervencijo vojske v družbenopolitično sfero.

Vojska je poseben sistem, ki je lahko zaprt; v njem so pripadniki vojaške organizacije izolirani od civilne sfere. To pomeni, da razvijajo posebno zavest in vrednote, kar vpliva na pogled in ovrednotenje širšega družbenega sistema. Naslednja poglavja bodo služila kot podlaga za analizo predmeta preučevanja.

4.2.2. Civilna oblast in družba v razmerju do vojske

Pomemben dejavnik pri intervenciji vojske v politiko so tudi civilna oblast in družba, zavest prebivalstva, način razmišljanja in psihološki profil prebivalcev države, pa tudi zavest, vrednote in družbenopolitični pogled pripadnikov vojaške organizacije.

Civilne institucije so kompleks postopkov, organov in ustanov, ki imajo široko podporo družbe (Jelušič 1997, 95).

Središnji problem civilne oblasti je, kako pomiriti koncept države kot neosebne, legalno definirane strukture oblasti z novim pogledom na pravice, obveznosti in dolžnosti subjektov. Postavlja se tudi vprašanje: V kakšnem odnosu naj bo suverena država do suverenih ljudi, ki so bili prepoznani kot legitimni vir državne oblasti?

Večina liberalne in liberalnodemokratske teorije je naletela na dilemo, kako najti ravnovesje med silo in pravico, oblastjo, zakonom, dolžnostmi in pravicami. Kajti: medtem ko mora imeti država monopol nad močjo prisile, da bi zagotovila varno osnovo, na kateri lahko uspevajo svobodna trgovina, posel in družinsko življenje, mora biti njena prisilna in regulativna zmožnost obrzdana tako, da se njeni predstavniki ne vmešavajo v politično in družbeno svobodo posameznih državljanov (Held 1989, 50).

Vojska se v nekaterih primerih pojavlja kot ovira pri svobodnem delovanju ljudi. Razlogi tičijo v neizgrajenem političnem sistemu, ki temelji na nedemokratski tradiciji in slabi politični kulturi ter neodvisnosti vojske. Pomembna je stopnja razvoja civilnih institucij, ki dajejo (ne)stabilno podlago razvoju civilne oblasti.

Evropske izkušnje kažejo, da je povsod, kjer so bile politične organizacije zgrajene pred vojaškimi, večja možnost političnega nadzora nad vojsko.

Kjer je vojaška organizacija v razvojni prednosti pred političnimi strankami in ostalimi elementi civilne družbe, je nadzor nad oboroženimi silami težji. V Latinski Ameriki je vojaška organizacija skoraj celo stoletje prehitevala razvoj političnih strank. Bolje razvite vojaške institucije vplivajo na proces socializacije pripadnikov vojaške profesije in intenzivnost stika s civilnim okoljem.

Zaradi neizgrajenosti političnega sistema se lahko zgodi, da se civilne institucije zaradi boljše organizacije pričnejo naslanjati na vojsko.

V sodobnosti so dialog in jasno postavljena pravila v odnosu civilna oblast, civilna družba in vojska vir stabilnosti v družbi. Vprašanje civilne kontrole nad vojsko je tesno povezano z vprašanjem strukture državne oblasti, še posebej z vprašanjem povezanosti zakonodajne in izvršne oblasti. Od tod izvira stopnja nadzora nad vojsko. Ravnotežje političnih moči je izvor moči nadzora nad oboroženimi silami.

V liberalnodemokratskem sistemu naj bi bili danes splošna volilna pravica in svobodne volitve ter spoštovanje volilnih rezultatov pokazatelji stopnje politične kulture in demokracije.

Stopnja politične kulture se kaže tudi v delovanju in značilnostih političnih subjektov, predvsem političnih strank. Latinsko-ameriške stranke imajo tradicijo: paternalizem, personalizem, povzdigovanje političnega voditelja, nekonsistentna ideologija, nepredvidljive politične povezave (Lynch 2002, 76).

Stranke svoje delovanje praviloma povečajo v času pred volitvami, ko skušajo z manipulacijami in različnimi triki (tudi korupcijo) pridobiti številnejše članstvo. Poleg tega poskušajo civilni voditelji pritegniti oborožene sile, ki naj bi jim v skrajnosti omogočile odločilno podporo. Za podporo določena politična opcija ali interesna skupina (stranke ali lobiji, veleposestniki, industrijalci) obljubi pripadnikom vojaške organizacije ekonomske, politične ali druge nagrade. V primeru, da odpovejo ostali načini politične manipulacije, si stranke prihod na oblast zagotovijo z uporabo intervencije dela vojske, ki simpatizira z oblasti željno politično opcijo.

Naslanjanje na vojsko pomeni odprta vrata za avtonomijo vojske, ki se ne podreja civilni oblasti, ampak z njo sklepa dogovore o vladanju. Tako prične vojska neposredno prestopati mejo zadolžitev in pristojnosti, kar pomeni, da prične aktivno vplivati na civilne institucije in odnose. Tak civilnovojaški odnos ima negativne posledice na celotno družbo, ki se odraža v nezaupanju javnosti državnim institucijam. Nezaupanje javnosti političnim strankam in civilni oblasti odpira pot vojaškim vladavinam, ki so se v preteklosti izkazale kot nezmožne vladanja.

Po koncu hladne vojne je postalo jasno, da imajo legitimnost za vladanje le civilne institucije. Nastale vrednote mora upoštevati tudi vojska v Latinski Ameriki, ki se je odrekla intervenciji v civilno politiko. Zaradi jasnih pravil obnašanja in poudarjene vloge demokracije v mednarodnem prostoru je intervencija vojske v notranja politična in civilna razmerja moralno, ustavno in v skladu z mednarodnimi konvencijami o človekovih pravicah nesprejemljiva.

Novе dileme in problemi so se pojavili po zamenjavi vojaške oblasti s civilno. Vpletanje vojske v politiko ima splošne posledice, kot so vprašanje človekovih pravic, predsodki med vojaško organizacijo in civilnimi institucijami, omejevanje civilnih gibanj itd.

Prenos oblasti z vojaške na civilno in podreditev vojaške organizacije civilnemu nadzoru je zelo zapleten postopek, ker morata vojska in civilna sfera najti spravo in kompromis. Posebno v smislu, da civilna oblast dokaže znanja, voljo in zmožnost razvoja in nadzora nad vojaško organizacijo.

Civilna oblast in vojska morata najti pot do zaupanja javnosti, ki legitimizira njun odnos. Vojska se mora zavezati, da ob političnih napetostih ne bo intervenirala v imenu enega od političnih gibanj, civilna politična gibanja pa morajo priznavati volitve kot edino sredstvo za zmago nad nasprotnikom. Civilna družba mora znotraj svoje sfere najti dogovor, ki smatra naslanjanje civilnih institucij na oborožene sile kot ustavno in zakonsko nesprejemljivo postopanje. Poleg zakonske opredelitve civilnovojaškega razmerja je potrebno najti skupne vrednote in norme, ki bodo veljale tako za vojaško organizacijo in vse njene pripadnike kot tudi za civilno družbo.

4.2.3. Militarizem in vloga ideologij v vojaški organizaciji

Na odnos med civilno oblastjo in vojsko ter na intervencijo vojske v politični sistem vpliva tudi ideologija oficirskega kadra in stopnja uravnovešenosti religiozno-ideoloških razmerij ter tradicija teh v nekem družbenem sistemu.

Pri obravnavi ideološkega dejavnika, ki vpliva na stopnjo vpletenosti vojske v politiko, lahko štejemo tudi pojem militarizma. Ta pojav sam po sebi ni definiran kot ideologija članov vojaške profesije. Ideologijo militarizma lahko vodijo tudi civilni politiki, ki se odločijo uporabiti vojsko za doseg notranje- ali zunanjepolitičnih ciljev.

Militarizem kot ideologija smatra vojno kot orodje za doseg osvajalskih ciljev države. Pojem militarizma zajema hkrati ideologijo vojaških vladavin in vseh ostalih pojavov, ki dajejo vojski in oboroženim formacijam prednost pred ostalimi elementi družbenega sistema (Wiatr 1982, 276).

Militaristični sistemi praviloma omejujejo demokratično svobodo in pri izvajanju politike za doseg svojih ciljev uporabljajo teror in zastraševanja. Tako vladanje vodi v politično apatijo državljanov. Pojav fašizma se šteje kot podaljšek militarizma in si ponavadi postavlja enake cilje kot militarizem (Wiatr 1982, 276).

V zgodovini je veliko primerov, ko je bilo za doseg ideoloških ciljev uporabljeno orožje. Ideološka gibanja namreč za doseg ciljev velikokrat posežejo po oboroženem nasilju. Ne moremo pa govoriti, da obstaja pravilo, ki bi opredeljevalo kategorije držav, ranljive za nasilje. V času hladne vojne so marksistične milice ali odporniška (teroristična) gibanja delovala v Evropi (Rdeče armade v Italiji), Latinski Ameriki, Afriki in Aziji.

Res je, da imajo predvsem v primerih, kjer obstaja pomanjkljiv nadzor nad orožjem in oboroženimi silami, stranke, politična in druga gibanja več maneverskega prostora za formiranje milic ali zlorabo dela vojske, ki simpatizira z njimi, da dosežejo politične in ideološke cilje (Luttwak 1979, 59). Kljub vsemu ne moremo reči, da imajo oborožene sile neko skupno ideologijo.

Ideologija pripadnikov vojaške organizacije je odvisna od njihovega socialnega izvora, družbenopolitičnih razmer, integracije ali izolacije od civilne družbe in socializacije. Jeziček na tehtnici pri posredovanju v politično sfero predstavljajo neopredeljeni pripadniki vojaške organizacije, ki lahko nasprotujejo ali privolijo v intervencijo.

V primeru socialne izolacije od družbe ima oficirski kader izkrivljene (ekstremistične), nerealne poglede na reševanje položaja in zagovarjajo bistveno drugačna stališča kot civilisti. Zaradi posebnega socialnega in ideološkega položaja pride do konflikta in na koncu do ekstremizma in politične pristranskosti. Kjer ni civilnega nadzora nad oboroženimi silami ali so le-te odtujene od civilne družbe, obstaja velika nevarnost, da ekstremisti za uresničitev ciljev uporabijo orožje.

Velik vpliv na vojsko ima tudi vera. Posebno nevarni so verski ekstremisti, ki lahko zlorabijo svojo pozicijo v oboroženih silah. Ti tudi izkrivljajo verski nauk, ki sicer ne predvideva uporabe sile.

Verski ali politični voditelji lahko vplivajo na pripadnike vojske, da gredo v boj za obrambo vere. V zgodovini je bilo veliko vojn v imenu boga in vere. Verske skrajneže je lahko prepričati, da uporabijo orožje za zmago proti »krivovercem«, zato v boju uporabijo vse metode in sredstva za zmago in slepo sledijo poveljem vodij. Bog upraviči vsa uporabljena sredstva, kar legitimizira delovanje skrajnežev; tako so prepričani, da jim oblast samoumevno pripada.

V družbah, v katerih ima vera velik pomen, je zelo verjetno, da bo javnost podprla poseg vojske, če bo imela občutek, da so ogrožene njene verske vrednote.

Ekstremizem, verski ali ideološki, je bolj naklonjen nasilju in nestrpnosti. Kjer ideološka in verska razmerja niso v mejah demokratičnih načel in je mogoče za dosego ciljev uporabiti orožje, pride do militarizacije ideologije.

4.2.4. Vloga in pomen oficirskega kadra

Nastanek oficirske profesije je vzpostavil nova razmerja med vladajočimi elitami in vojsko. Oficirji so profesionalna skupina, ki lahko v določenih okoliščinah deluje

samostojno, še posebej v primeru družbene izolacije. Omenjena skupina zaradi posebnega položaja razvija svojstveno politično in družbeno zavest, kar je lahko razlog za izolacijo od zavesti civilne družbe. Zavest oficirskega kadra ima izvor v okolju, iz katerega prihajajo navodila in signali, ki vplivajo na obnašanje pripadnikov vojaške profesije. Največji vpliv na obnašanje oficirskega kadra ima izobraževalni sistem. Na izobrazbo oficirskega kadra vplivajo: doktrina, doba usposabljanja, okoliščine usposabljanja, stopnja stika s civilno družbo, mednarodni in notranjepolitični položaj države, oblast, ki je demokratična ali ne, in motivi, stopnja civilnega nadzora nad vojsko in interesi kadetov (Frank 1991, 97).

Za boljše razumevanje predmeta analize, torej razlogov za vpletanje vojske v politiko v Argentini, je potrebno poznati profil oficirskega kadra v postkolonialnih družbah. Rekrutacija oficirskega kadra je v postkolonialnih državah potekala drugače kot v metropolah, kjer je bilo še vse do prve svetovne vojne plemstvo glavni vir rekrutacije oficirskega kadra.

V postkolonialnih družbah se je rekrutacija oficirskega kadra izvajala v nižjih slojih, kar je omogočilo izboljšanje socialnega statusa in izhod iz revščine (Wiater 1982, 293). Pripadniki vojaške organizacije so tako imeli drugačno motivacijo pri vstopanju v vojaško organizacijo.

Ekonomski interesi imajo veliko negativnih posledic na organizacijo in tudi na ostale elemente družbe. Ena večjih in občutnejših posledic je večji interes za vpletanje v notranjepolitične zadeve. Tako je zagotovljen vir ekonomskih in drugih ugodnosti, ki jih sicer ne bi bilo moč doseči. Posledica je nizka disciplina, nepovezanost posameznih rodov vojske, politična pristranskost in delovanje pripadnikov vojaške organizacije v interesu političnih in drugih lobijev in ne v interesu vojaške organizacije ter države v celoti.

Največjo vlogo pri vpletanju vojske v politiko ima, kot sem že omenil, socialno poreklo oficirskega kadra in vojaške šole. V nekaterih državah ima šolanje vojaškega kadra zelo velik pomen, ker so to lahko izobraževalne ustanove, ki so boljše od civilnih. Zaradi boljše izobrazbe lahko oficirski kader prednjači pred civilnim. Diplomanti vojaških šol lahko najdejo zaposlitev v industriji, ki ni nujno vojaška. V manj razvitih državah lahko

vojaški kadri skupaj z majhnimi skupinami intelektualcev postanejo najvidnejši nosilci gospodarske in tehnološke modernizacije.

Na izobrazbo oficirskega kadra vpliva tudi obdobje izobraževanja. Starejši oficirski kader ima lahko popolnoma drugačne poglede kot mlajši, kar povzroči nasprotja znotraj organizacije. Starejši vojaški kader je bil podpornik konzervativnejših sil, medtem ko so mlajši oficirji hoteli zrahljati tradicionalne vezi med veleposestniki in vojsko.

Posebna težava nastane, če so vojaške šole ideološko naravnane in sprejemajo kandidate glede na njihovo politično prepričanje. Tako postane vojaški kader ovira pri demokratičnem razvoju države. Tu se pojavi dilema o vlogi vojaškega kadra.

V šestdesetih letih se je pojavil koncept *novega profesionalizma*. Ta model je izdelal Alfred Stepan in je usmerjen tudi v aktivnosti vojske, usmerjene v notranjepolitične zadeve države. Vojska ni več usmerjena samo v zunanjo vojaško grožnjo, kar manjša pozornost oficirjev za notranjepolitične zadeve, ampak se prične aktivno vpletati v notranjepolitična vprašanja (Ackroyd 1991, 81–96).

V času hladne vojne so ob povečani nevarnosti marksistične revolucije učili kadete v vojaških šolah v Latinski Ameriki, da ima vojska vlogo in dolžnost reševati notranje politične probleme in mora z nasilnim posegom odstaviti vsako vlado, ki ni sposobna reševati notranjepolitičnih zadev in problemov. Vojska je v prvi vrsti branila sistem, ki ga je ogrožala možnost politične anarhije.

V Argentini so tvorili oficirski sloj pretežno predstavniki srednjega sloja. V času službovanja so nekateri prevzeli sisteme vrednot oligarhije, veleposestnikov in industrijalcev, drugi pa ravno nasprotno: postali so zagovorniki interesa ljudi in male buržoazije (Beltran 1980, 327).

Socialni izvor in razredna razmerja v vojaški organizaciji lahko vplivajo na frakcionizem v vojski. V različne rodove vojske vstopajo predstavniki različnih socialnih razredov, kar vpliva na enotnost vojaške organizacije. Vojska je zaradi tega nezmožna izvesti večje družbene spremembe.

Oficirji so politično aktivna skupina, ker imajo nadzor nad uporabo orožja in poveljujejo vojski. V državah brez civilnega nadzora nad vojsko so privilegiran sloj, ki lahko v nekaterih primerih strmi k radikalnim družbenopolitičnim spremembam, kar vodi v nenehno vpletanje v notranjepolitične zadeve v razponu zamenjave civilne oblasti z drugo ali v skrajnem primeru vzpostavitve vojaške diktature.

4.2.5. Družbenoekonomska razvitost države in odvisnost od tujega ekonomskega in političnega subjekta kot razloga vmešavanja vojske v politiko

V naslovu omenjeni dejavniki znatno vplivajo na položaj države in njen celostni razvoj, kar vpliva tudi na stopnjo vpletenosti vojske v civilne zadeve in politiko. Pri tem se postavljata predvsem dve vprašanji:

- Kako ekonomska razvitost ali nerazvitost vpliva na ranljivost za posege vojske?
- Kako lahko tuji ekonomski interesi vplivajo na vojaško vpletanje v civilne politične zadeve?

Ni nujno, da so razvite države popolnoma imune na nasilno vpletanje vojske v civilne zadeve. Res je, da zaradi ekonomskega razvoja in politične trdnosti predstavljajo manj verjetno tarčo za državni udar, a v nekaterih primerih lahko nastane politična in ekonomska nestabilnost, ki jo povzroči dolgotrajna vojna ali gospodarska kriza, visoka stopnja brezposelnosti, inflacija, nestabilnost v večstrankarskem sistemu ali nasilje (terorizem, upori državljanov ali paravojaške formacije itd.). To daje povod in legitimnost za vmešavanje vojske v civilnopolitične zadeve.

Leta 1958 se je Francija zaradi neuspešnega vodenja dolgotrajne vojne v Alžiru znašla na robu državnega udara (Luttwak 1979, 31).

Nerazvite države so bolj verjetne tarče konstantnega nasilnega vpletanja v politiko, saj tamkajšnje prebivalstvo, zaradi napačnih informacij ali pomanjkanja le-teh, zaradi nizke stopnje izobrazbe in pismenosti, nizke razvitosti infrastrukture in neuravnovešenih ekonomskosocialnih odnosov, ne more igrati aktivne vloge v političnih, družbenih in

ekonomskih odnosih. V nerazvitih državah ima vojska tehnološko bolj razvita sredstva in birokratski aparat od civilne oblasti (Lutwak 1979, 51–55).

Prisotnost tujih vojaških sil na ozemlju države ter ekonomski in politični interesi tujega subjekta znatno vplivajo na vmešavanje vojske v politiko. Pri ocenjevanju stabilnosti ne moremo zaobiti vprašanja sever–jug. Z dekolonizacijo in politično emancipacijo azijskih, afriških in latinsko-ameriških držav, ki so bile pod politično in ekonomsko prevlado zahodnoevropskih kolonialnih metropol, je bilo na globalno raven mednarodnih odnosov postavljeno vprašanje njihovega razvoja.

V strukturi sodobne mednarodne skupnosti se razmerja med prevlado in odvisnostjo ter razvitostjo in nerazvitostjo uvrščajo na raven razmerij med t. i. svetovnim Severom in Jugom. Vanje se vpletajo tako politični kot tudi ekonomski subjekti (Benko 1997, 216). Kljub dekolonizaciji so novo nastale države ostale ekonomsko odvisne od metropole ali pa so to nadomestili interesi drugega subjekta. Nerazvit politični in gospodarski sistem je dal osnovo za nadaljnjo nestabilnost v državah. Posebno vlogo pri razvoju »tretjega sveta« imajo multinacionalne družbe, ki s svojo prisotnostjo in investicijami sicer večajo produkcijo v državah, a hkrati večajo odvisnost veleposestniške in kapitalistične elite od izvoza. V nerazvitih državah odpadeta celo dve tretjini bruto domačega proizvoda od izvoza enega primarnega proizvoda (kava, nafta, juka, meso, kositer itd.).

Veleposestniki in lastniki velikih rudnikov in infrastrukture imajo v rokah večino gospodarskih vzvodov in logična posledica je v njih akumulirana politična moč. Tehnološka superiornost daje tujemu kapitalu konkurenčno prednost pred domačimi ekonomskimi subjekti.

Kapitalska »internacionalizacija« domačega gospodarstva pomeni, da ima tuj kapital mednarodno politično podporo, kar posledično slabi politični položaj države, v kateri se nahaja tuj kapital (Južnič 1966, 116).

Prisotnost tujega kapitala vpliva na pojav nacionalistične ideologije predvsem pri meščanstvu, ki je bilo vkleščeno z ene strani od veleposestnikov in z druge od tujega kapitala. Nacionalistična miselnost v vojaški organizaciji je bila prisotna predvsem pri mlajših pripadnikih (sinovih buržoazije) vojaške organizacije.

Notranjepolitični konflikt med interesnimi skupinami ima za posledico, da tuje multinacionalke finančno ali materialno »sponzorirajo« državni udar, če civilna oblast deluje v nasprotju z njihovimi interesi, ali pa nacionalistično usmerjeni oficirji izvedejo udar zaradi prevelike prisotnosti tujega kapitala v neki državi.

Pomembno vlogo pri razvoju vojaške organizacije in vpletenosti v politiko imajo tuje vojaške misije, katerih uvajanje naj bi prispevalo k izboljšanju sistemov vojaškega urjenja in izobraževanja. Uvajanje tujih vojaških misij je bilo v Latinski Ameriki povezano z nabavo modernih orožij v razvitejših državah, kar je večalo tehnološko odvisnost od tujih držav. Države so bile odvisne tudi od tujega znanja; pri tem je prišlo do neposrednega uvajanja doktrin, ki niso bile prilagojene okoliščinam; v skrajnosti so bile uporabljene sprevrženo in napačno. Posledica tega so bile krvave vojaške diktature.

Oficirji in pripadniki vojaške organizacije, ki so se izobraževali v tujini, lahko pridobijo občutek manjvrednosti in podrejenosti. V tujini se srečujejo z modernejšimi modeli gospodarjenja in družbene organizacije ali novimi ideologijami in pristopi do vodenja države. Zaradi boljših znanj kot civilni politiki se čutijo bolj sposobne za vladanje; to pomeni tendenco k povečani vlogi vojske v politiki in avtoritarnemu konceptu »modernizacije od zgoraj«.

Prisotnost tujih vojaških sil v državi lahko vpliva tudi na civilnovojaške odnose, saj tuja vojaška sila lahko izvaja pritisk na domačo civilno oblast in jo lahko s posegom tudi zamenja (Luttwak 1979, 45–47).

Nerazvite države so odvisne od tuje vojaške sile, ekonomskih subjektov in zunanjepolitičnih dejavnikov, kar jih potiska v podrejen položaj v primerjavi z razvitimi. Ti dejavniki vplivajo na civilnovojaška razmerja znotraj držav »v razvoju«, ki so znatno manj stabilna kot v razvitem svetu.

4.2.6. Priložnosti za poseg v politiko in kdaj je državni udar mogoč

Vojska je aparat, ki ima dispozicije in motive za poseg, vendar ni nujno, da bo do tega

posega res prišlo. Potrebna je še ustrezna priložnost, na primer naraščajoča odvisnost civilne oblasti od vojske (Jelušič 1997, 97).

Vlada je odvisna od javne podpore. Ko izgublja javno podporo, se lahko posledično večja podpora vojski in njeni prisotnosti v družbi. Vojaški birokratski aparat lahko razpolaga z boljšimi tehnološkimi in drugimi sredstvi kot civilna oblast (Luttwak 1979, 51).

Finer meni, da obstaja razvrstitev družb glede na stopnjo navezanosti na civilne institucije. Čim višja je stopnja navezanosti in zato politične kulture, manj je možnosti za poseg vojske. Nižja je raven politične kulture, več možnosti je za poseg in bolj ga bo javnost podpirala (Jelušič 1997, 97–98).

V državah s slabo zgrajenim političnim sistemom in slabo organizacijo civilne družbe pride do naslanjanja civilnih institucij na vojsko. Če politične stranke ne priznajo volilnega poraza, uporabijo del vojske za spremembo volilnih rezultatov. Lahko se tudi zgodi, da določena politična opcija ne odstopi z oblasti in za ohranjanje svojega položaja izrablja vojaško silo. Vojska ima ponekod vlogo čuvaja ustavne ureditve; na podlagi tega mora posredovati proti civilnim institucijam, ki nasprotujejo ustavnim ureditvi.

Pomembno vlogo ima tudi tradicija razvoja civilnih institucij. Kjer je demokracija dobro razvita in ima trdno podlago, je verjetnost uspeha državnega udara nizka.

Civilni politični in družbeni sistem lahko zaostaja za razvojem vojaške organizacije; tako dobi vojska občutek, da je bolj sposobna vladati.

Finer meni, da se verjetnost državnega udara zmanjša v tolikšni meri, kolikor se poveča socialna mobilnost v družbi, in narašča z večjim številom profesionalnih vojakov v vojski (Finer 1962, 87–88).

Huntington pa trdi ravno nasprotno: da se verjetnost državnega udara poveča s stopnjo socialne mobilnosti in zmanjša s številom profesionalnih vojakov v vojski (Huntington 1980, 84).

Vojska izvede udar tudi v primeru, kadar se edina čuti sposobna izvajati notranjevarnostne naloge. Posledica takega obnašanja je pojav novih načinov vojskovanja, v katerih sta čedalje bolj prisotna terorizem in gverilsko delovanje. Tako se prične brisati meja med pristojnostjo policije in vojske (Grizold 1998, 152).

Slednje je povezano tudi s pojmom novega profesionalizma. Vojska čuti, da mora intervenirati, ker ima edina sredstva in znanja za vzpostavitev notranjega reda. Zaradi nesposobnosti in pomanjkanja znanj civilnih kadrov za vodenje varnostnega sistema vojska in njeni pripadniki izvedejo poseg proti civilnim oblastem, v smislu povečane vloge vojaškega kadra pri notranjepolitičnih zadevah, ali v skrajnosti zamenjajo civilno vlado z vojaško.

Tuji dejavnik in mednarodne povezave imajo vpliv na izvedbo udara. Država lahko sodi v neko vplivno sfero in je odvisna od politike zaveznika, ki ima neposreden vpliv prek izobraževanja in opremljanja vojske, ter trgovinskih in političnih stikov. V neki državi lahko zavlada politična sila, ki je v nasprotju z interesi »velikega brata«. Za zaščito interesov podpre opozicijske sile in odstrani nasprotujočo vlado.

Okoliščine za poseg vojske in izvedbo državnega udara so ugodne, ko civilna oblast ni zmožna izvesti reforme in je država v globlji gospodarski krizi, katere rezultat je visoka brezposelnost, inflacija in upad proizvodnje. Vojska lahko nasilno zamenja vlado, ko obstaja dolgoročna politična kriza, ki omejuje delovanje pravne države in ko obstajajo očitni dokazi velike stopnje korupcije. Vojska prevzame vlogo političnega arbitra, ko politični tekmeči ne priznavajo rezultata volitev. V tem primeru vojska, največkrat pod pretvezo pravičnosti, podpre opozicijske sile ali s pomočjo nasilja pomaga obdržati vladajočo politično opcijo na oblasti. Vojaška organizacija postane narodni rešitelj, ko se v državi pojavi oboroženo nasilje (terorizem), večji nemiri državljanov in ob povečani stopnji zunanje ali notranje vojaške nevarnosti.

Za državni udar potrebuje vojska pristanek civilnih oblasti ali širšega kroga družbe. Luttwak ugotavlja, da mora vojska pri svojem posegu računati na podporo velikega dela javnosti, ki nima zaupanja v civilne institucije. Podporo pri izvedbi državnega udara morajo dati tudi državni in lokalni birokrati, ki predstavljajo kolesje državnih institucij. Interes za zamenjavo civilne oblasti morajo imeti tudi družbeni in ekonomski subjekti z

največjo koncentracijo ekonomske moči (podjetja, industrijalci, veleposestniki ipd.). Izvajalci udara morajo računati na moralno, ekonomsko, vojaško in politično podporo tujega zaveznika, ki v mednarodnem okolju in institucijah legitimizira državni udar in zamenjavo vlade.

4.2.7. Tipi vojaških diktatur in njihove značilnosti

Po uspešno opravljenem državnem udaru pride na mesto civilne vlada vojaška vlada ali civilist s pomočjo posredovanja vojske. Vladavine vojske morajo imeti tudi podporo nekaterih civilnih krogov, ki legitimizirajo vojaško vlado. Zaradi obsega kroga, ki podpira vojsko na oblasti, se le-ta odloči v vlado vključiti civiliste.

Permitter na podlagi pretorijanstva uvršča vojaške diktature v tri skupine:

Tradicionalna vojaška oligarhija: Vlada je sestavljena iz ozkega kroga predstavnikov vojske, izvršno oblast sestavljajo izključno vojaki. Skupino sestavljajo oficirji, ki si razdelijo pristojnosti in ekonomske koristi in skušajo slediti skupnemu programu.

Avtokracija: To je diktatura, ki jo poseblja samo en vojaški diktator, v katerem je akumulirana absolutna politična moč. Tu bi lahko govorili o absolutni oblasti, ki ne dopušča niti najmanjše pluralizacije. Posledica tega je, da diktator za ohranitev oblasti uporablja vsa razpoložljiva sredstva. Psihologija avtokratov sloni na paranoičnem občutku zarote in vsemogočnosti, kar povzroči, da svoje nasprotnike utemeljeno ali neutemeljeno eliminirajo.

Avtoritarni pretorijanizem: Oblast sestavljajo predstavniki civilne politične sfere in vojaške organizacije. Predsednik vlade ni nujno predstavnik vojske, lahko je civilist, vendar birokratski aparat sestavljajo predstavniki avtoritarnega vojaškega režima, ki posebljajo dejansko oblast (Permitter 1982, 132).

Izraz pretorijanstvo izvira iz starega Rima, kjer je pretorijanska garda, katere naloga je bila varovanje senata (zakonodajne oblasti v starem Rimu), imela pravico sama imenovati poveljnika garde iz svojih vrst. Tako ji je bil podeljen poseben koncept

vojaške avtoritete in avtonomije, ki je imela za posledico politični vpliv (Permutter 1982, 130).

Mudell meni, da se termin pretorijanstvo največkrat uporablja za definicijo situacije, v kateri pripadniki vojaške organizacije v določeni družbi izvajajo politično oblast, in sicer na podlagi groženj ali dejanske uporabe sile proti civilni oblasti – za doseganje lastnih ciljev (Watkins 1933, 258).

Avtonomija vojske je mogoča tudi takrat, ko civilisti niso sposobni nadzora nad vojsko in njenim delovanjem. Razlog je lahko, da civilisti nimajo obrambnih strokovnih znanj in da razvijajo obrambno in vojaško politiko iz osebne nestrokovne perspektive. Nestrokovno vodenje obrambne politike in vključevanje pripadnikov vojaške organizacije v politiko odpre pot vojaški avtonomiji ali pretorijanstvu. Pripadniki vojaške organizacije želijo zaradi nestrokovnosti in politikanstva civilnih birokratov avtonomno razvijati vojaško organizacijo in imenovati pripadnika vojaške organizacije na mesto ministra za obrambo.

Permutter razločuje tudi dva tipa pretorijanstva:

- *Arbitrarni ali posredovalni tip*

Vojska sprejema obstoječi družbeni red. Po uporabi sile proti civilni oblasti in dosegu cilja se vojska ponovno umakne civilni oblasti. Izvajanje pritiska na civilno vlado je le začasno in omejeno. Obnašanje in delovanje vojske je v skladu s pričakovanji javnega mnenja (Permutter 1982, 146–147).

Vojska ima vlogo nadzora nad civilno oblastjo takrat, ko ta nima več podpore javnosti. Zaradi pomanjkanja javne podpore civilnim vladnim institucijam vojska posreduje in pripravi osnovo za sestavo nove vlade ali volitve, ki bi bile naklonjene strani, ki jo podpira vojska.

Vojska z javnim manifestom obljubi, da bo poskrbela za bolj pravično civilno vlado. Največkrat je to samo pretveza, s katero skušajo opozicijski lobiji prepričati javnost, da bi podprla njihov prihod na oblast. Tu gre za zamenjavo političnih strank ali koalicij. Dejansko gre za izogibanje poštenim volitvam, parlamentarnim in ustavnim

mehanizmom, ki odredjajo zamenjavo političnih strank in gibanj na oblasti. To bi bil pravi pokazatelj zaupanja javnosti in razmerij političnih moči.

- *Vladajoči tip*

Vojska nasprotuje obstoječemu političnemu in družbenemu redu, ki mu oporeka legitimnost. Ne spoštuje pričakovanj javnega mnenja in civilne oblasti. Po posredovanju se ne umakne civilni oblasti. Zahteva znatno politično vlogo v državi. Sebe ocenjuje kot edini faktor, ki je sposoben vzpostaviti pravni in javni red v državi (Permutter 1982, 147).

V tem primeru nobeno civilnopolitično gibanje nima podpore javnosti in vojske.

Vojska sestavi vlado, ki naj bi izvedla reorganizacijo celotnega družbenega sistema; ko bo ta proces končan, bo vojska prenesla oblast na civilno vlado. Civilne institucije so močno omejene, ukinjeno je delovanje parlamenta in političnih strank. Vojaška oblast ob prihodu na oblast izda javni manifest, v katerem obtoži civilno oblast in politično javnost, da je bila nesposobna pripeljati državo iz krize. V tem primeru se lahko zgledujemo po modelu garnizonske države. Vojaška vlada se oprijema terorja in zastraševanja ter postavlja vojaške normative pred civilne.

Po Wiatrovi klasifikaciji lahko vojaške režime razdelimo na štiri tipe:

a) *Tradicionalni režimi vojaške oligarhije*

Vojaške vladavine se največkrat vzpostavijo v državah, kjer so socialne razlike med bogatimi in revnimi največje. Vojska posreduje v interesu veleposestniške oligarhije, da bi ohranila družbeni status quo. Oficirji pri posredovanju računajo na lastno korist.

Posledice takih režimov so: stagnacija v družbi, konzervativizem in nizek interes za izpeljavo reform v interesu širše družbe (Wiatr 1982, 301).

Latinska Amerika je imela tradicijo takih režimov, ki so bili le čuvaji obstoječih družbenoekonomskih razmerij. Pripadniki vojaške organizacije so bili nagrajani za varovanje tradicionalne veleposestniške oligarhije.

b) Protirevolucionarni vojaški režimi

Režim se vzpostavi na podlagi ideološkega predznaka (antikomunizem, antiliberalizem itd.). Vojska posreduje, da bi zadušila revolucionarne sile, ki težijo k spremembi politične ureditve. Vojaški režimi delujejo v interesu kapitala in veleposestnikov (Wiater 1982, 303).

Ti režimi so se pojavili po drugi svetovni vojni in v času viška hladne vojne v šestdesetih letih, posebno po revoluciji na Kubi. V povezavi s tem tipom vojaških režimov je povezana »nacionalna varnost« in notranji sovražnik. Delovanje teh režimov je bilo uperjeno proti poskusom demokratizacije družbe in je dodatno utrdilo tradicionalna družbena razmerja. Ti režimi so bili vzpostavljeni in podpirani s strani ZDA, ki so se na vse načine trudile omejiti možnost marksistične revolucije. Metode in postopki takih režimov imajo za posledico grobo kršenje človekovih pravic in svoboščin.

c) Vojaški tehnokratski režimi

Predstavniki vojaške diktature imajo cilj modernizirati državo, najti izhod iz nerazvitosti in izvesti družbene spremembe v skladu s standardi kapitalističnega družbenega ustroja (Wiater 1982, 305).

Tehnokratski režimi se pojavijo v državah, v katerih ima vojska boljša sredstva in znanje kot civilni krogi. V Latinski Ameriki so bili gojenci vojaških akademij bolje izobraženi in usposobljeni, zato so skupaj z intelektualci predstavljali silo z modernizacijskimi težnjami. Pobudniki takih režimov so tudi tisti pripadniki vojaške organizacije, ki so se izobraževali v tujini. V skladu z znanji skuša vojaška vlada izvesti reforme, kar pomeni prestrukturiranje obstoječega sistema. Tu nastane težava zaradi zabetoniranih tradicionalnih družbenopolitičnih razmerij.

d) populistični vojaški režimi

Cilji vojaške vlade ali diktatorja:

- 1) nacionalizacija tujega kapitala v državi
- 2) agrarna reforma v prid malih kmetov
- 3) plan intenzivne industrializacije
- 4) vodenje protiimperialistične politike

(Wiater 1982, 310)

Populistične vojaške diktature so bile v Latinski Ameriki neuspešne in so se soočile z intervencijo tujih sil, ki so hotele nacionalizirati tuje premoženje. Populistični režimi so le iskali podporo javnosti za poseg. Na koncu reforme dejansko nikoli niso bile izpeljane.

Vojaške diktature v Latinski Ameriki so bile sestavljene iz oficirskega kadra in civilistov, torej gre tu za vojaško-civilno koalicijo. Civilna politična gibanja v boju za oblast velikokrat iščejo zavezništvo in podporo pri vojski oziroma pri oficirjih, ki imajo podobna politična stališča (Simon 1978, 52). Vladavina vojaškega kadra ni bila omejena samo na vojaško-civilno koalicijo. V nekaterih primerih se je zgodilo, da so oficirji prestopili iz vojaške sfere v civilno. Pri tem se je vojska dodatno vmešala v politiko in posledica je dvojna diktatura, ki pomeni vladavino pripadnika vojske in civilista v eni osebi.

Našteti tipi vojaških diktatur kažejo na nepovezan pogled na prihodnost in razvoj države. Največkrat se je zgodilo, da so se tipi režimov med seboj menjavali in si nasprotovali, posledica česar je kaotično stanje in dodatno zaostajanje države in poglobitev krize.

4.3. Zaključek teoretičnega dela

V vojaški organizaciji se pojavljajo posebni motivi in interesi, ki vplivajo na vpletanje in posredovanje vojske v politiko. Motivi za posredovanje vojske v politiko morajo obstajati v civilni in vojaški sferi.

Teoretična osnova mi bo služila kot opora za izdelavo analize in sinteze vpletanja vojske in razlogov za državni udar v Argentini.

Teoretični izsledki so pokazali, da pride do poseganja vojske v družbah s slabo razvitim civilnim birokratskim aparatom in političnim sistemom. Razlogi so v nekompetentnosti civilnih voditeljev in državnega aparata, da bi opredelili vojaške pristojnosti in razmerja do civilne sfere. Pripadniki vojaške organizacije imajo različne motive in interese pri

poseganju v politiko. Poseganje v politiko se prične, ko obstaja interes v civilnih krogih, da se pripadniki vojaške organizacije vključujejo v politična vprašanja, ki niso povezana z obrambno politiko države. Največkrat se pojavi tak interes zaradi pomanjkanja politične kulture in naslanjanja civilnih institucij na vojsko in njeno oboroženo silo.

Motivacija za vpletanje pripadnikov vojaške organizacije se poveča, če jim je ponujena možnost ekonomskih in drugih nagrad ali če so ogrožene vrednote in vprašanje razvoja vojaške organizacije. Če se pričnejo v vojsko vključevati kadri, ki pripadajo skrajnim verskim ali političnim silam, lahko uporabijo vojaško silo za uresničevanje ciljev, povezanih z osebnimi nazori. Lahko zaključimo, da gre za osebno in organizacijsko motivacijo za vpletanje v politiko. Interesi in motivi za poseganje v politiko se morajo ujemati v civilni in vojaški sferi.

Politizacija vojske pomeni nevarnost za nadaljnji razvoj države. Vojska je samo eden izmed sistemov v širšem družbenem sistemu in na podlagi delitve dela in pristojnosti ima svoje naloge. V primeru, da vojska dobi politično potrditev, lahko prestopi okvir svojih zadolžitev.

Militarizacija politike ne izhaja nujno iz vojaške organizacije; največkrat se zgodi, da civilna politika prične izrabljati oborožene sile za doseg svojih ciljev. To posledično pomeni militarizacijo civilnih zadev.

Pretiran vpliv vojske na civilne zadeve ni v skladu z demokratičnimi normami in vrednotami. Notranjepolitična militarizacija ima tudi zunanjepolitične posledice. Vojaške vladavine ali pretirana vpletenost vojske v politiko lahko pripelje do mednarodnih oboroženih konfliktov in vojn.

5. Zgodovinska analiza vpletanja vojske v politiko v Argentini in razlogi za državni udar

5.1. Uvod

V tem delu diplomskega dela bom obdelal problematiko, ki je povezana z vpletanjem vojske v politiko v Argentini. Za razumevanje problema je potrebno poznati zgodovinske korenine države, ki izhajajo iz španske kolonialne oblasti. Argentina je bila vse do tridesetih let prejšnjega stoletja svetla izjema v regiji.

Analiziral bom razmerje med politiko in vojsko na podlagi teoretičnih in zgodovinskih izsledkov, ki se dotikajo predmeta raziskovanja.

5.1.1. Zgodovinski razlogi za političnoekonomske napetosti (splošno)

Za boljše razumevanje izbrane tematike se moramo vrniti v obdobje španske kolonialne oblasti.

Španski del Amerike je bil več kot tri stoletja pod kolonialno oblastjo. Španci so med leti 1492 in 1810 uničili razvite civilizacije, kot so bili Inki in Azteki. Način osvajanja ozemelj v Ameriki je spominjal na rekonkvisto s konca petnajstega stoletja, sledilo je uvajanje srednjeveškega sistema na novo osvojenih ozemljih.

Cilj Špancev je bil najti plemenite kovine in uvesti katoliško vero. Španski način osvajanja je osvajanje, poimenovano osvajanje s križem in mečem. Pokristjanjevanje domorodcev je bilo krvavo in je zakoreninilo rasno diskriminacijo.

Polfevdalni sistem se je ohranil do danes. Nikoli ni prišlo do globljega industrijskega razvoja, kar je vplivalo na mentalni sklop v regiji in na civilno-vojaške odnose.

Motiv španske kolonizacije je bilo iskanje sredstev za hitro bogatenje posameznikov in pokristjanjevanje. Tak način je zakoreninil neenakost na kontinentu.

Obstaja vprašanje, zakaj so torej angleške kolonije ekonomsko in družbeno najbolj napredne. Motiv Angležev je bila verska in političnoekonomska svoboda. V angleških kolonijah v Ameriki so se ljudje naseljevali, da bi pobegnili pred konzervativnostjo in nestrpnostjo v matični državi. Španski in tudi portugalski cilj je bil razširiti to konzervativnost. Inkvizicija in cenzura sta bila tista dejavnika, ki sta omejevala razvoj svobodomiselnosti in pojav stvarnega liberalizma (Toqueville 1984, 89).

Nazadnjaštvo je Latinsko Ameriko postavilo popolnoma na obrobje. Po Napoleonovi zasedbi Španije v prvem desetletju 19. stoletja in neodvisnosti ZDA je prišlo do gibanj za neodvisnost in politične emancipacije španskih kolonij. Prva država, ki je razglasila neodvisnost, je bila prav Argentina. Ideologije Rousseauja in Montesquieuja so vnesle novo upanje za razvoj. Ideologija liberalizma je prihajala iz držav, ki so imele stoletno tradicijo industrijskega in demokratičnega sistema, medtem ko so komaj osamosvojene države slonele na tradiciji konzervatizma, kar je bil razlog za sprevrženo implantacijo ideologije (Soriano y Porras 1998, 129).

5.1.2. Zgodovinski profil Republike Argentine

Argentina se je osamosvojila izpod kolonialnega jarma leta 1810. Neodvisnost je prinesla v družbo korenite spremembe, zlasti v gospodarskem smislu. Kmalu po razglasitvi neodvisnosti se je na novo nastala država soočila z vojno. Leta 1816 je prišlo do spopada med portugalskimi ozemlji (današnja Brazilija), ki so imela cilj iztrgati rodovitna ozemlja na severovzhodu, čeprav so bila ta uničena še iz časov revolucije za neodvisnost. Po končani vojni je provinca Buenos Aires in njena vlada sprejela reformo in ukrepe za spodbujanje živinoreje in kmetijstva.

Argentinsko gospodarstvo se je kmalu naslonilo na Veliko Britanijo, katere interes je bil v čim večji meri zasesti tržišče novo nastalih držav. Argentina je imela dobre pogoje za razvoj kmetijstva, vendar je bil razvoj domače industrije onemogočen zaradi cenejših industrijskih izdelkov iz Velike Britanije. (Južnič 1966, 176)

Leta 1822 je postal predsednik Bernardino Rivadavia, katerega cilj so bile družbene in gospodarske reforme. Skušal je zaščititi tržišče pred tujo konkurenco, kar je pripomoglo k razvoju gospodarstva. Vlada ni imela nadzora nad delovanjem oboroženih sil.

Juan Manuel de Rosas je bil vrhovni poveljnik milic, s pomočjo katerih je Argentina širila svoje ozemlje na jug. Tako se je ozemlje province Buenos Aires razširilo na tisoče novih kvadratnih kilometrov. Oborožene sile so delovale avtonomno od civilne oblasti, tako da že lahko govorimo o zametkih pretorijanstva. Juan Manuel de Rosas je z vojaškim udarom odstranil predsednika Rivadavijo. Poseben interes za zamenjavo vlade so imeli veleposestniki.

Vladavina vojaške oligarhije Manuela de Rosasa je bila naklonjena razvoju veleposestnikov, ki so bogateli na račun izvoza kmetijskih izdelkov. Veleposestniška oligarhija je od tedaj obdržala dominanten položaj v družbi in politiki.

Rosas je zavračal kakršnokoli omejitve uvoza industrijskih izdelkov iz Velike Britanije, ker je bil interes veleposestnikov ohraniti tržišče za meso (Lynch 2002, 423).

Zametki domače industrije niso mogli tekmovati s cenejšo tujo konkurenco, kar je pomenilo zaostanek in polariziranje družbe. Rosasova vojaška vladavina ni imela cilja izpeljati reforme v interesu celotnega prebivalstva, ampak samo ohraniti status quo. Motivacija in interes oficirjev je bilo izboljšanje materialnega položaja; tako je nastal sloj vojakov in državnih birokratov. Rosas je bil pristaš ideje liberalnega kapitalizma.

Trgovinskemu monopolu Velike Britanije je nasprotovala Francija. Kot izgovor za intervencijo je izkoristila Rosasovo krvavo politiko ter slabe odnose z Urugvajem in severno provinco Parana (današnji Paragvaj). Marca 1840 je izvedla pomorsko blokado Buenos Airesa. Za notranjo destabilizacijo je Francija oborožila generala Lavalle, da je izvedel vojaški prevrat. Oborožena vstaja proti Rosasovi vladavini je bila neuspešna.

Intervencija in interesi tujih ekonomskopolitičnih subjektov so imeli vpliv na političnovojaška razmerja v Argentini že od osamosvojitve. Vojska ni imela interesa podpreti povratka civilnih oblasti. Delovala je zelo avtonomno, delno v skladu s svojimi interesi in delno v skladu z interesi veleposestniške oligarhije.

V konflikt se je vmešala tudi Velika Britanija. Da bi pridobila izhod na reko Parana, ki bi ji omogočal svobodno trgovino vzdolž reke, je izvedla blokado Montevidea.

Blokada Montevidea je omogočila osamosvojitve Urugvaja, kar je posledično pomenilo oslabitev argentinske centralne oblasti v Buenos Airesu. Po vojni z Brazilijo je bil Rosas prisiljen odstopiti in oditi v izgnanstvo v Veliko Britanijo. Padeč Rosasovega režima sta povzročila nesposobnost oficirjev in anarhija v vojski. Oficirji so delovali le v lastno korist in ne v korist vojske in države. Zaradi tiranije nad prebivalstvom je izgubil podporo javnosti, ki se mu je uprla. Njegova vladavina tako ni imela več legitimnosti. Veleposestniški sloj zaradi nenehnih vojn tudi ni več izražal podpore generalu Manuelu de Rosasu.

Po Rosasovi diktaturi je oblast ponovno prevzel civilist, in sicer predsednik Bartolome Mitre. Izvedel je reforme, ki so težile k ozemeljsko večji Argentini, pospešitvi agrarne reforme, reformi vojske in modernizaciji države. Leta 1852 je bila sprejeta ustava; v skladu z njo je bil vrhovni poveljnik oboroženih sil predsednik države.

Leta 1869 je bila ustanovljena vojaška akademija, ki pomeni začetek profesionalizacije vojske in prednjačenje vojaške organizacije pred civilnimi organizacijami.

Oficirji so podpirali politiko civilne oblasti zaradi uspešne vojne s Paragvajem in večanja izdatkov za vojsko, modernizacije organizacije in izboljšanje položaja oficirjev. Legitimnost civilne oblasti je priznala tudi veleposestniška oligarhija, ker ji je bila priznana vloga dominantnega sloja (Južnič 1966, 117).

Razmerja v trikotniku vojska – civilna oblast – vladajoči sloj so bila uravnovešena, zato je vojska, v skladu z ustavo, sprejela določen civilni nadzor.

Tako razmerje se je ohranilo vse do velike gospodarske krize 1929. Do takrat je Argentina na svetovnem trgu tekmovala s Kanado, ZDA in Avstralijo. Evropska emigracija je bila stimulirana zaradi poseljevanja nenaseljenih območij v Pampah, rasti industrije in evropeizacije države. Argentina je v letih od 1857 do 1939 sprejela 7 milijonov emigrantov (Južnič 1966, 210). Emigranti so predstavljali sloj drobne buržoazije.

Družbene spremembe so bile zelo velike. Velika Britanija je ostajala prvi kupec izdelkov. V Pampah so britanska podjetja zgradila tovarne za konzerviranje mesa in so imela v lasti kar 60 % argentinskih podjetij (železnice, tramvaj, tovarne, trgovino itd.). Delež od prodaje mesa je znašal 18 % argentinskega prihodka (Južnič 1966, 88). Emigracija in industrializacija sta povzročili razvoj domače buržoazije in delavskega gibanja.

Civilna oblast in družbenopolitični pluralizem sta imela zelo veliko negativnih posledic, med njimi tudi razrast korupcije in trenja med interesnimi skupinami. Volilne kampanje so bile nasilne, volivci so bili podkupovani in pogosto je prihajalo do poneverb volilnih rezultatov.

Domača buržoazija je pričela razvijati ideologijo nacionalizma, ki je nasprotoval interesom anacionalne veleposestniške oligarhije in prisotnosti tujega kapitala. Leta 1886 je bilo ustanovljeno Združenje industrijalcev Argentine (*Union Industrial Argentina*) in leta 1905 je bil ustanovljen sindikat FORA (*Federacion Obrera Regional Argentina*) (Cortes 2002, 178).

Nasprotujoči si interesi industrijskega in kmetijskega sektorja (v lasti veleposestnikov) so vplivali na politiko in neposredno na vojaško-civilne odnose.

Dominantni položaj veleposestnikov je bil ogrožen s strani industrijalcev, ki so se šele pričeli formirati. Pričela se je politizacija vojske; en del vojske je bil na strani industrijskega sektorja, drugi na strani veleposestnikov. Leta 1912 je na volitvah dobila veliko podporo Socialistična stranka Argentine in Radikalne civilne unije, obe podprti z glasovi srednjega sloja. Leta 1914 je bila Argentina zelo razvita in modernizirana. Med prvo svetovno vojno je ohranila nevtralnost in izkoristila možnosti za izvoz prehranskih izdelkov v Evropo.

Od leta 1870 pa do prve svetovne vojne je bila zabeležena 5-% gospodarska rast letno (Cortes 2002, 146). Gospodarsko je bila država na videz stabilna, medtem ko je v njej vladala politična anarhija.

Politična razmerja niso bila jasna. Sloj veleposestnikov si je prizadeval ohraniti status in vpliv preko konzervativcev, ki so imeli leta 1915 večino v Senatu.

Stranka Radikalne unije je zagovarjala omejevanje vpliva oligarhije, vendar je bil pritisk veleposestnikov prevelik. Upoštevati moramo tudi Katoliško cerkev, ki je podpirala konzervativce in veleposestnike. V Argentini je bilo 90 % populacije katolikov; od tu tudi izvira politična moč Cerkve (Lynch 2002, 189).

Na volitvah leta 1916 je zmagala Radikalna unija in argentinski predsednik je postal Hipolito Yriogoyen, ki je dobil podporo srednjega sloja. Politični tekmeč Radikalne unije je bila socialistična stranka, ki je imela veliko podporo delavcev, sindikatov in delno srednjega sloja.

Yirogojen je vodil politiko pragmatizma, ni spreminjal družbenega položaja Katoliške cerkve in nekateri člani njegovega kabineta so bili predstavniki liberalnejšega krila veleposestnikov. Pragmatično je podpiral delavska gibanja s ciljem odvzeti glasove socialistom. Njegovo politično delovanje je bilo osredotočeno na vprašanje, kako se obdržati na oblasti, in ne kako izvesti reforme države.

Razlogi za destabilizacijo Argentine so: politizacija vojske ali zloraba vojske in oficirskega kadra za doseg osebni politični ciljev, nereševanje ekonomskih problemov, navezanost na tuj trg, pomanjkanje volje za reforme, politična moč veleposestnikov, korupcija in nepošteno volitve, socialni nemiri, odvisnost od nihanja cen mesa na svetovnem trgu (Južnič 1966, 103).

Vrhunec krize in propad je Argentina doživela leta 1930, ko se je zaradi svetovne gospodarske krize sesulo gospodarstvo. Tako se je pričelo obdobje nenehnega menjavanja civilnih in vojaških oblasti.

5.2.1. Leto 1930, odstranitev Yirogoyena in pričetek obdobja vojaške intervencije v politiko

Leto 1930 zaznamuje konec politične, ekonomske in družbene stabilnosti Argentine.

Pred udarom je bila Argentina skupaj z Urugvajem in delno Brazilijo najstabilnejši in najnaprednejši del Latinske Amerike. Septembra 1930 je general Jose Uriburu izvedel udar proti predsedniku Hipolitu Yirogoyenu. Ob tem dogodku se postavlja vprašanje: Zakaj se je del vojske oziroma oficirskega kadra odločil aktivno poseči v politiko?

Pred udarom je bila Argentina bogata in hitro razvijajoča se država, ki je imela višji BDP kot Italija in Japonska, več avtomobilov kot Francija in manjšo smrtnost pri novorojencih kot večina mediteranskih držav (Lynch 2002, 340).

Razloge moramo iskati predvsem v družbeni strukturi in interesnih skupinah. Veleposestniška oligarhija si je že v času diktature de Rosasa izborila položaj privilegirane sloja, kateremu se ni nikoli odrekla.

Izvoz mesa in ostalih kmetijskih izdelkov je bil edini vir dohodka veleposestnikov in je pred veliko krizo leta 1929 znašal kar 18 % celotne argentinske proizvodnje (Južnič 1966, 88).

Yirogoyen je bil leta 1928 ponovno izvoljen za predsednika. Del vojske, ki je simpatiziral s konzervativnim blokom, je temu nasprotoval. Politika Radikalne unije je postajala vedno bolj agresivna in nacionalistično usmerjena.

Srednji sloj je zagovarjal nacionalistične ideje in zmanjšanje vpliva tujega kapitala v državi.

Britanska podjetja so imela v rokah kar 60 % argentinske predelovalne industrije. Tako je na primer podjetje *Tramway company* imelo monopol v sektorju javnega prevoza v Buenos Airesu (Lynch 2002, 153).

Prisotnost tujega kapitala in uvoz industrijskih izdelkov so bili pogoji za trg mesa v Evropi. Veleposestniška oligarhija je bila življenjsko odvisna od tujega trga, v glavnem od Britanije.

Konzervativna stranka je imela podporo veleposestnikov in Cerkve. Tudi oficirji, ki so bili rojeni pred letom 1880, so zagovarjali razvoj kmetijskega sektorja, torej ohranitev statusa veleposestnikov. Omenjena skupina oficirjev je tako delovala kot podaljšana roka veleposestnikov.

Mlajši oficirji, pripadniki srednjega sloja, in še posebej sinovi emigrantov iz Evrope, so podpirali industrializacijo Argentine in večji pomen domače buržoazije. Emigranti so bili lastniki 80 % sekundarne in terciarne dejavnosti v Argentini pred letom 1930.

Po ponovni izvolitvi leta 1928 je Yirogoyen pričel uporabljati vojsko za lastne politične cilje, kar je pomenilo priznanje legitimnosti vojaških intervencij in povzročilo politizacijo oboroženih sil v Argentini.

Naklonjeni oficirji so dobivali družbene in ekonomske koristi za podporo Yirogoyenovi politiki. Najbolj zveste oficirje je nagrajeval z višjimi vojaškimi čini in plačami, medtem ko je politične nasprotnike suspendiral iz vojaške organizacije. To je pomenilo kršenje načela hierarhije, ponosa in drugih temeljnih postulatov in vrednot vojaške organizacije.

Politika kadrovanja je temeljila predvsem na političnem favoriziranju; samo leta 1929 je bilo na ta način v vojaško organizacijo sprejetih 25 tisoč novih častnikov (Potash 1984, 77).

Gradnja vojašnic in modernizacija je bila ustavljena, na ulicah Buenos Airesa je bilo veliko beračev, ki so bili suspendirani iz vojaške organizacije. Zaradi nastalega stanja so se v vojski pričele pojavljati zahteve po modernizaciji oboroženih sil in avtonomnejši vlogi pri vodenju vojaške organizacije (odločanje o napredovanjih in vodenje obrambnega ministrstva), kar pomeni začetek pretorijanstva.

Komunisti, socialisti in sindikati so zavračali vojsko, ker naj bi bila vojska orodje vladanja elite, kar je bil poskus marginalizacije vojske.

V Argentini so, zaradi nerazvite politične kulture, vse politične stranke in sile iskale vojaško podporo za doseg svojih parcialnih političnih ciljev.

Civilna politika in vojska sta bili interesno povezani. Poražena stran na volitvah je vedno iskala podporo pri vojaški organizaciji, ki je v njenem imenu intervenirala. Ta pojav so poimenovali »trkanje na vrata vojašnic«.

Leta 1929 je Argentino zajela svetovna gospodarska kriza, kar je pomenilo upad gospodarske moči države za 60 % (Južnič 1966, 90).

Vlada Yirogoyena je zaradi krize izgubljala podporo javnosti. Oligarhija je podprla gibanje oficirjev, na čelu katerih je bil general Uriburu. Med prvo svetovno vojno se je izobraževal v Nemčiji; tam se je navdušil nad idejami nemškega militarizma in vojaške organizacije, kar je vplivalo na njegove poglede na pojavljajoče se težave v Argentini.

Politične frakcije v vojski so bile posledica frakcionaštva v politični sferi. Radikalna unija je razpadla na dva dela: na Yirogoyenove pristaše in nasprotnike, »antipersonaliste«, ki so odločno zavračali njegovo avtoritarno vladavino.

Vojaško gibanje, uperjeno proti vladi Yirogoyena, je sestavljeno iz dveh političnih frakcij. Uriburu je vodil konzervativno krilo in zastopal interese veleposestniške oligarhije, liberalno krilo je vodil general Justo, ki je imel podporo buržoazije.

Vladi Radikalne unije je nasprotovalo tudi domoljubno gibanje civilistov »Liga Patriótica«, ki se je navduševalo nad fašističnim gibanjem v Italiji; to je krepilo legitimnost posega (Potash 1984, 128).

Vojska je pričela pritiskati na vlado, grožnje o državnem udaru so se večale. Stranke, ki so podpirale udar, naj bi po načrtih generala Augusta Justa po državnem udaru formirale civilno vlado. Cilj vojaškega posega so bile priprave poštenih volitev.

Razlogi za poseg vojske so tudi v planu vlade, da bo nacionalizirala tuja naftna podjetja. Obstajajo špekulacije, da naj bi ameriško podjetje Standard Oil Company finančno podprlo državni udar, kar podkrepi tezo o vpletanju tujega ekonomskega faktorja v politiko in suverenost posamezne države (Potash 1984, 85).

Generala Uriburu in Justo sta imela podporo javnosti, veleposestnikov in opozicijskih strank in tako 6. septembra 1930 izvedla državni udar proti Yirogoyenovi vladi.

General Uriburu je vzpostavil prvi pretorijanski režim v Latinski Ameriki. Bil je navdušen nad nemškim militarizmom in je želel modernizacijo argentinske vojske. Posebno je občudoval Benita Mussolinija in vzpon fašizma v Italiji.

Na novo postavljena vlada je bila sestavljena iz predstavnikov vojske in civilistov, ki so predstavljali vejo tradicionalnega konzervatizma. Vojaška intervencija je imela značaj posredovalnega ali arbitrarnega pretorijanizma.

Uspešno izveden državni udar je dal vojski občutek in prepričanje, da ima legitimno pravico do aktivne vloge in intervencije v politiko. Tako je prenehal poskus civilnega nadzora nad oboroženimi silami. Pripadniki argentinske vojske so si pridobili pravico do enakega statusa in vloge v političnem prostoru kot civilni politiki.

Čeprav je bil udar le poskus povratka v zlata leta družbene in ekonomske prevlade veleposestniške oligarhije, je leto 1930 ločnica, ko je argentinska vojska pričela aktivno igrati politično vlogo v smislu stalnih intervencij proti civilni oblasti. Vse od leta 1930 do 1983 ni bil noben predsednik svobodno izvoljen brez pristanka vojske. Argentina je bila leta 1930 dežela blagostanja, kamor so se zatekli milijoni lačnih Evropejcev, Argentina leta 1990, ko se je vojska odpovedala intervencionizmu, pa revna in zaostala država. V nadaljevanju svojega dela bom skušal razložiti pojave in dejavnike, ki so vplivali na intervencijo vojske v politiko.

5.2.2. Pojav »stranke vojske« in pretorijanstva v Argentini med 1930 in 1976

Pojav »stranke vojske« je povezan z občutkom pripadnikov vojaške organizacije, da jim neizgrajenost, zaostalost in nestabilnost civilnega političnega sistema daje legitimnost za posredovanje.

Izraz politična stranka vojske ni ime za *de jure* ali registrirane stranke, ampak gre za politično in družbeno silo, ki je pridobila velik politični in družbeni vpliv po udaru 1930, povečal pa se je po letu 1950.

Konzervativni sloj veleposestniške oligarhije je uporabljal vojsko kot zagotovilo za dominanten položaj v argentinski družbi (Garcia 1997, 288).

Poseganje vojske v civilno politično sfero je potekalo od blagega pritiska do državnega udara, temu pa je sledila zamenjava civilne oblasti z vojaško.

S pojmom »vojaška stranka« je tesno povezan pojem pretorijanstva. General Urriburu je leta 1930 pripeljal na oblast posredovalni ali arbitrarni tip pretorijanstva. Vojska je postala avtonomni političnodružbeni subjekt v argentinski družbi in je samostojno sklepala odnose s civilno sfero. V času intenzivnih intervencij v politiko v Argentini lahko govorimo o civilno-vojaških vladah. Tudi ko je vojska sama formirala oblast, je za to potrebovala pristanek civilnih krogov (sindikati, veleposestniška oligarhija in cerkev, politične stranke ali velik del javnosti).

»Stranka vojske« ni obsegala celotne vojaške organizacije, ker so bile v njej frakcije, izvirajoče iz frakcionaštva v civilni družbi. Dinamična družbena dogajanja in številne spremembe, do katerih je prišlo na podlagi gospodarskega razvoja in pospešenega procesa industrializacije, so neposredno vplivala na nastajanje frakcij znotraj oboroženih sil. Po letu 1900 se je Argentina pospešeno industrializirala in na podlagi tega je prihajalo do političnih, ekonomskih in družbenih sprememb. Veleposestniški dominantni položaj so pričeli izpodrivati industrialci, buržoazija in delavska gibanja. Novo formirani družbeni sloji so dajali osnove, ki so povzročale nastanek različnih tenzij znotraj vojaške organizacije.

Različno socialno poreklo posameznih rodov vojske je vplivalo na politično opredeljenost. Rekrutacija pehote je potekala iz srednjih slojev, rekrutacija v mornarico predvsem iz starih kreolskih družin, v letalstvo so vstopali predvsem sinovi buržoazije.

Del oboroženih sil sprejema progresivne politične ideje in nastopa kot nosilec razvoja in levičarsko-populistično-nacionalističnih idej, drugi, konzervativnejši del pa se obnaša kot osebna garda veleposestnikov in krepite njihovega položaja v družbi.

Pomemben je »centristični« del, ki predstavlja jeziček na tehtnici in se zavzema za profesionalno nevtralno družbenopolitično pozicijo oboroženih sil.

Politične sile, ki so hotele izvesti zamenjavo oblasti, so računale na tisti del vojske, ki je bil naklonjen prevratniški politični opciji, in sodelovanje neopredeljenih pripadnikov vojaške organizacije. Ti so podprli akcijo, če so imeli občutek, da je ogrožena vojaška organizacija in njen obstoj.

Prehod Juana Dominga Perona v civilno politično sfero je bil odvisen od naklonjenosti neopredeljenih generalov in ostalih pripadnikov oboroženih sil. V ostalih primerih je bilo pomembno koaliranje političnih strank s pripadniki vojaške organizacije, ki so jim bili naklonjeni.

Zaradi »trkanja na vrata vojašnic« civilnopolitičnih subjektov je vojska dobivala občutek, da je dejansko najmočnejša politična sila v državi. Same civilne institucije so dajale legitimnost za intervencijo in tako je »stranka vojske« dobila svojo politično potrditev.

Civilne institucije so se med seboj povezovale v koalicije, katerih sestavni del so bile oborožene sile in s tem tudi oboroženi člani strank. Primer so peronistična gibanja Monoterosi in Triple A (Trojni A), ki so v času diktature Juana Onoganie (1966 do 1970) hotele izbojevati politično reintegracijo peronizma in večjo socialno pravičnost (Dearriba 2001, 103).

V Argentini je vladalo razmerje v trikotniku: veleposestniška oligarhija – politične stranke – vojska (vojaška stranka); v takem razmerju še vedno obstaja arbitrarni tip pretorijanstva. To razmerje je trajalo vse do šestdesetih let, ko se vojska povzpne na oblast in zanemarja vlogo civilnega koalicijskega partnerja; počasi ga skuša ukiniti.

Po letu 1966 se udejanji vladajoči tip pretorijanstva, katerega moč se večja neposredno z večanjem vpliva komunizma v Argentini. Takrat se dejansko vzpostavi vez med dominantnim slojem in vojsko, ki ima vlogo čuvaja pred morebitno komunistično revolucijo. Vzpostavijo se protirevolucionarni vojaški režimi. Prvi tak režim je bil leta 1966, ki ga je vodil general Onogania.

Leta 1930 so konzervativci s pomočjo konzervativnega krila vojske odstranili predsednika Yirogoyena in radikalno stranko, ki je bila sicer programsko demokratično usmerjena, vendar so dejanja predsednika kazala povsem drugo sliko.

Leta 1943 so radikalci s pomočjo vojske odstranili konzervativno stranko. Ta vojaški poseg zaznamuje tudi pričetek vladajočega tipa pretorijanstva, ki se delno odreka sodelovanju s civilisti. Skupina oficirjev, ki jih je združevalo sovraštvo do nereda in

komunizma, je osnovala skupino GOU (Grupo de Oficiales Unidos, Skupina združenih častnikov). Program skupine je imel tendence vladajočega pretorijanstva, vendar je po udaru tendenca vladajočega tipa zaradi političnih nasprotij zbledela v arbitrarni tip pretorijanstva (Permitter 1988, 253).

Leta 1946 je na volitvah zmagal Peron s hústialisti. Značilnost vladavine Perona je bila, da se njegova oblast ni legitimizirala na osnovi ustave iz leta 1853, ampak na podpori množic (v večini delavcev in sindikatov). Leta 1955 so ga z udarom odstavili, ker ni spoštoval ustavnih določil.

Arturo Frondizi in Arturo Illia sta bila predsednika, ki sta skušala izvesti nadzor nad vojsko. Pojav oboroženega nasilja v času predsednikovanja Artura Illije je vojska izkoristila za poseg proti predsedniku.

Udar 1966 je pomenil tudi konec koalicije »stranke vojske« s civilisti. Ukinjene so bile stranke in delovanje parlamenta. Leto 1966 zaznamuje pričetek najbolj črnega obdobja argentinske zgodovine, ko je vojaška oblast pričela izvajati totalno oblast; tu je udejanjen vladajoči tip pretorijanstva. Zato je kriva nizka politična kultura in različne interpretacije legitimnosti vojaškega posredovanja in vladanja političnih elit.

Leta 1973 se je Peron vrnil iz izgnanstva, a je bil peronizem nasilno odstavljen leta 1976, ko vojaški totalitarizem in militarizem dosežeta vrhunec. Takrat pride najbolj do izraza vladajoči tip pretorijanstva. Vojska prične izvajati stalen nadzor nad družbo. Pojav »stalnega nadzora« bom opisal v naslednjem poglavju. Naslanjanje političnih strank na vojsko ima dve plati; po eni plati so stranke z vojaško pomočjo krepile svojo moč, po drugi so bile same žrtve enakega obnašanja opozicije. Poleg tega je k posredovanju vojske pripomogla percepcija in definicija zlatega obdobja Argentine političnih strank in vojske.

Pripadniki vojaške organizacije so ocenjevali, kaj predstavlja zlato obdobje Argentine glede na njihov socialni izvor, leto rojstva in obdobje, kdaj in kako dolgo so se izobraževali. V skladu z navedenimi spremenljivkami so se tudi pripadniki vojaške organizacije opredeljevali za poseg ali proti njemu.

Politična kultura v Argentini do padca zadnje hunte, leta 1983, je temeljila na rožljanju z orožjem in oboroženem nasilju. Sklepanje zavezništev civilnih strank z vojaško je odprlo vrata popolni avtonomiji vojske v Argentini.

Vojska je prevzela oblast v letih 1930–31, 1943–45, 1955–58, 1966–70 in 1976–83. Legitimnost je bila vojaški organizaciji priznana le za krajše obdobje. Politične in družbene frakcije so preprečevale, da bi vojska vladala dlje in bolj učinkovito (Alfonsin 1984, 77).

Frakcionaštvo v vojski je slabilo moč vojske, da bi lahko izvedla reforme. Posledici politične razklanosti sta vsaj dve:

1. Ko vojska poseže po oblasti in izvede udar, ni sposobna organizirati enotne vojaške oblasti.
2. Neenotna vojska ne more nastopiti z enotnim programom reševanja družbenih problemov.

Upokojeni general Argimiro Fernandez je leta 1988 na konferenci v Santo Domingu izrazil, da je politična moč v Argentini interesno ali korporativistično razdeljena, kjer ima vojska največjo moč. V vojaški akademiji so poudarjali vlogo vojske v državi in njeno superiornost nad civilnimi institucijami, ko gre za reševanje splošnih državnih zadev (Garcia 1997, 78).

Izjava generala Fernandezja je samovšečno mnenje pripadnika vojaške organizacije in izraža nekritičen pogled na stvarnost, kjer niti civilna sfera niti vojska nista imeli pravega odgovora na pojavljajoče težave.

5.2.3. Vpliv ZDA in čas hladne vojne

Hegemonija ZDA nad Latinsko Ameriko se je začela takoj po dekolonizaciji. Takrat so ZDA nastopale kot kritik evropske kolonizacije območja. Po državljanski vojni 1865 in notranji konsolidaciji so ZDA pričele intenzivno izvajati vpliv v Latinski Ameriki. Teodor Roosevelt je izvajal politiko »debele palice«, kar pomeni izvajanje vojaških

intervencij v omenjeni regiji: v Nikaragvi, Dominikanski republiki, zasedbi Veracruz v Mehiki itd.

V Argentini je bil odpor do ameriškega vpliva zelo velik, ker je imela tudi sama interes v regiji. Brazilija in Argentina sta najmočnejši državi v Latinski Ameriki in obe državi imata hegemonске težnje v regiji.

Do leta 1943 se je Argentina samozavestno upirala vplivu ZDA. V času druge svetovne vojne so bile pretrgane trgovske vezi z Evropo, zato je vlada Ramona S. Castilla iskala možnosti za povečanje izvoza v ZDA. Vendar je bil pogoj za trgovinske olajšave Washingtona Buenos Airesu vstop Argentine v Organizacijo ameriških držav in de facto priznanje ZDA vodilno vlogo v regiji, kar je vlada v Buenos Airesu zavrnila. ZDA so od Argentine zahtevale prekinitev odnosov s silami OSI. To je storila šele vojaška hunta leta 1944 pod pritiski Washingtona.

Vloga ZDA se je okrepila po drugi svetovni vojni. Leta 1947 je bil podpisan sporazum za vzajemno pomoč (Tratado Interamericano de Asistencia Reciproca), ki je omogočal vojaško intervencijo ZDA na področju Latinske Amerike – kot preventivni ukrep proti mogoči komunistični revoluciji v regiji (Potash 1984, 211).

Po kubanski revoluciji leta 1959 se je nevarnost »komunistične subverzije« povečala in s tem tudi intenzivnost nadzora ZDA nad regijo.

Leta 1965 so na konferenci ameriških armad v Limi poudarili potrebo, da se preuči vloga vojske pri ekonomskem in družbenem razvoju ter poveča vloga in zmogljivost vojske v boju proti komunistični subverziji (Garcia 1997, 462).

V petdesetih letih so na National War Colledge v ZDA in v Escuela Superior de Guerra v Braziliji izdelali študijo o doktrini »nacionalne varnosti«, ki govori o vodilni vlogi ZDA kot čuvaju pred marksistično revolucijo. Za identifikacijo problema so opredelili termine, kot so: notranji in skupni sovražnik, stalna in totalna vojna. Mogočo komunistično revolucijo so obravnavali kot objekt skupnega boja vseh držav v regiji (Lynch 2002, 407).

Notranji sovražnik je bil vsakdo, ki je simpatiziral s svobodomiselnimi idejami ali jih podpiral, posebno komunizem ali socializem ali vse tiste ideje, ki so bile uperjene proti »svobodnemu svetu«. Totalna vojna in totalni nadzor oboroženih sil nad civilno sfero se je sprevrgel v »državni terorizem«. Nasilje militarizirane državne oblasti se je legitimiziralo na podlagi poslanstva vojske, da zaščiti državo pred protidomovinskimi silami. Vojska je pričela razvijati pretirano domoljubje, sloneče na katolicizmu, sovraštvu do komunizma in ohranjanju statusa quo v družbi. Za boj proti notranjemu sovražniku in izvajanju totalne vojne so vojaške diktature uporabile konvencionalna vojaška sredstva in sofisticiran aparat obveščevalnih služb. Sredstva za izvajanje akcij so dobili od ZDA (Dearriba 2001, 15).

V času Peronove vlade so najnižji sloji prvič v zgodovini Argentine doživeli politično in socialno emancipacijo. Peronizem je bil ideologija, ki je slonela na populizmu, nacionalizmu, protikomunizmu, sovraštvu do dominantnega sloja in katolicizmu ter emancipaciji depriviligiranih (Garcia 1997, 89).

Eva Peron je revolucionarno posegla v argentinsko družbo, delovala je v interesu najnižjih slojev in proti interesu veleposestniške oligarhije. Peronova vlada je zamajala tradicionalna političnosocialna razmerja v Argentini. Vlada je povečala intervencije v gospodarstvo, okrepila je sindikate in delavska gibanja. Od leta 1946 do padca Peronove vlade 1955 se je zmanjšala moč veleposestnikov. Peron se je pri vladanju opiral na stranko hustisialistov in vojsko. Samuel Finer tak način vladanja označuje kot dvostroko diktaturo (Potash 1984, 261).

Smrt karizmatične Evite je pomenila tudi padec podpore javnosti Peronu. Ojačano delavsko gibanje, sindikati in integracija najrevnejših slojev v družbo in poudarjena egalitarna usmeritev gibanja je pomenilo spremembo v preteklih razmerjih politične moči. Po udaru 1955 je bil peronizem poleg komunizma najbolj osovraženo politično gibanje in tarča posredovanja vojske (Potash 1984, 435).

Po izgonu Perona 1955 je peronistično gibanje razpadlo na desno in levo krilo. Levičarji so ostali zvesti načelom egalitarnosti in modernizacije države in so zavračali vojaško oblast in njen represivni aparat.

Desničarji so podprli vojaško intervencijo leta 1966 in politiko vojaških diktatur, ki so sledile.

Frakcionarna razdeljenost peronizma je vplivala tudi na nastanek oboroženih mladih peronistov: leva frakcija so bili Montonerosi, katerih ideologija je temeljila na mitu pokojne Evite in na socialni pravičnosti; desna frakcija so bili Triple A ali Trojni A, njihova ideologija je temeljila na krščastvu, nacionalizmu in sovraštvu do komunistov. Peron je bil proti paravojaškim organizacijam peronistov in jih je tudi obsodil.

Po letu 1966 se v Argentini pojavijo tudi prve marksistične oborožene skupine. Dve leti pred udarom je general Juan Carlos Onganía izjavil, da je treba vso bojno energijo vojske, ki je usmerjena proti zunanjemu sovražniku, preusmeriti v boj proti pojavu notranjega sovražnika. Zaradi neuspeha v boju proti komunistični subverziji je vojska predsednika Illia odstavila.

Pravi razlog ne tiči v nesposobnosti vladanja predsednika Illia, pač pa v strahu veleposestnikov pred komunistično revolucijo. Vojska je samo izrabila pojav oboroženega nasilja kot razlog za poseg.

Po letu 1970 je prišlo do vrhunca marksističnih oboroženih gibanj: Ejercito revolucionario del Pueblo (Ljudska revolucionarna vojska) in FAR (Fuerzas Armadas Revolucionarias – Revolucionarne oborožene sile). Dejavnost slednjih je bil razlog za prevzem oblasti 1976.

Poleg ameriškega vpliva je imela pomembno vlogo katoliške vera, ki je dodatno motivirala pripadnike vojaške organizacije za boj proti komunizmu.

Leta 1959 so skrajno konzervativni katoliški oficirji ustanovili v Buenos Airesu združenje *Verbo y Ciudad Católica* (Božje mesto in beseda), ki je slonelo na ideji »teologije odziva«. Model za svoje združenje so našli v francoskem združenju oficirjev *Verbe et Cité Catholique*. Jean Ousset je avtor knjige *Marxizem in leninizem*, v kateri označuje ideje Lenina in Marksa kot hudičevo delo in perverzijo sodobne družbe. Socializem, komunizem ali katerokoli drugo vrsto demokratične ideologije Ousset

smatra kot grožnjo krščanski družbi, zato mora biti uničena (Prudencio Garcia 1997, 66).

Doktrina skupine argentinskih oficirjev ni bila usmerjena samo proti komunizmu in njegovim izpeljankam; še več, dobila je značaj boja proti demokraciji in njenim vrednotam.

Peronizem je bil opredeljen kot protikrščanska revolucija in voz prostozidarjev in komunizma. Po zrušitvi Artura Frondizija leta 1963 so dali oficirji združenja izjavo: »Menimo, da samo vojska in katoliška vera lahko preprečita moč in vpliv prostozidarjev in komunizma in tako obvarujeta domovino pred propadom.« Frondizijevo vlado so označili kot nemoralni stvor komunistično-židovske zarote (Genta 1963, 25).

Katoliška vera je bila pomemben faktor pri boju proti »notranjemu sovražniku«. Na podlagi vere je vojska dobila legitimnost pri svojem posegu. Občutek ogroženosti javnosti je vojski odprl vrata za poseg in vpletanje v civilne zadeve.

Vojaška oblast je pričela uporabljati »umazano vojno« kot sredstvo za boj proti subverziji. Pod terminom »umazana vojna« razumemo, da se za zmago uporabi vsa sredstva, ne glede na njihovo stopnjo humanosti. Za dosego ciljev je bilo uporabljeno: mučenje, zapiranje, aretacije ponoči, odvzem otrok, zasledovanje, prisluškovanje, ukinjanje civilnih ustanov itd. (Potash 1984, 327).

V času med 1970 in 1977 je bila Argentina ukleščena v val terorističnega nasilja. Marksistična in peronistična oborožena gibanja so v tem času ubila 687 oseb, od tega kar 500 pripadnikov oboroženih sil in njihovih svojcev (Garcia 1997, 54).

Delovanje paravojaških skupin in nesposobnost vlade Isabel Martinez Peron je bil razlog za poseg vojske 14. aprila 1976.

Vojska pod vodstvom generalpolkovnika Jorgea Artura Videle je izvedla udar zaradi:

- nesposobnosti civilnih oblasti, da bi zatrle subverzijo in val nasilja;
- ogrožene so bile temeljne vrednote krščanske družbe zahodne hemisfere;
- brezposelnosti in nestabilnega gospodarstva;
- ogroženega položaja dominantnega sloja.

Hunta »nacionalne reorganizacije« je prevzela popolno oblast brez kakršnegakoli sodelovanja političnih strank. Cilj hunte so bile reforme države in rešitev državnega sistema pred popolnim zlomom. V času dveh let naj bi vojaška oblast ustavila nasilje in vzpostavila pogoje za normalno delovanje civilnih institucij (Alfonsin 1984, 75).

Dejansko je Argentina v času najhujšega militarizma zdrsnila v najhujšo krizo v svoji zgodovini.

ZDA so s podporo vojaškemu režimu v Argentini odprle Pandorino skrinjico. Očitna je zmotna doktrina ZDA, ki najprej podpihuje totalitarne režime, nato ti režimi v militantnosti povzročajo krize na mednarodnem področju.

Leta 1982 se je argentinska vojaška oblast spustila v oborožen spopad z Veliko Britanijo; hotela ji je iztrgati Falklandske otoke.

Vojaška vladavina med 1976 in 1983 uteleša višek argentinskega militarizma, v katerem se udeležijo tudi osnove garnizonske države.

5.2.4. Kriza in zlom vojaškega režima 1983

Leta 1976 je bil zadnji val vojaških režimov v Argentini. Generalpolkovnik Videla je ob prihodu na oblast izdelal program vojaške hunte, ki naj bi v državo prinesla red in osnove za nemoten razvoj.

Dokument 24. aprila 1976 je vseboval program »nacionalne reorganizacije«. Nujna je vzpostavitev vrednot, ki bodo služile kot osnova za nadaljnji razvoj. To posledično pomeni popolno onemogočanje delovanja komunistov znotraj Argentine in v širši regiji. Program je poudaril pomen uravnovešenega socialnega razvoja in ustvarjanja osnove za enakomeren razvoj. Po končanem boju proti subverziji naj bi vojaška oblast predala oblast civilistom.

Vojaška oblast mora zagotoviti nadzor nad vitalnimi deli gospodarstva in podpirati investicije domačih in tujih ekonomskih subjektov. Poseben pomen ima del dokumenta,

ki poudarja, da cilj oblasti ni diskriminacija katerekoli družbene skupine (Alfonsin 1984, 51).

Vojaški udar 1976 je bil namenjen popolni prenovi države, s ciljem odtrgati se od zgodovine in tradicije kaosa.

Optimizem ni trajal dolgo. Vojaška hunta se je pričela zadolževati, da bi lahko ohranjala visoko gospodarsko rast. Po naftnem šoku v sedemdesetih letih je Argentina dosegla dno gospodarske recesije. Zaradi razmer na mednarodnem trgu ni mogla tekmovati z razvitimi ekonomijami. Vplivi splošne recesije se kažejo v manjšem dotoku tujega kapitala. V širši regiji je prišlo do gospodarskega zastoja, kar je pomenilo manjšo gospodarsko aktivnost s sosednjimi državami.

Vojaška vlada Videla je bila nekompetentna – kljub ambiciozno zastavljenemu programu. Videlin minister za ekonomijo Martinez de Hoz je neposredno deloval proti interesom države in njene blaginje. Minister je podcenil tečaj dolarja v primerjavi z domačo valuto – pesom. Banke in podjetja so kupovala tujo valuto in vsa svoja denarna sredstva prenašala na račune v tujih bankah. Odliv denarja je pomenil upad investicij v gospodarstvo in zastoj proizvodnje (Alfonsin 1984, 57).

V pogojih popolnega zastoja in nezmožnosti plačevanja dolgov je bila vlada prisiljena na inšpekcije Mednarodnega monetarnega sklada (IMF – International Monetary Fond), kar pomeni neposredno omejevanje nacionalne suverenosti.

Zaradi nekompetentnega vladanja in sistematičnega kršenja človekovih pravic je prišlo od notranjih in zunanjih pritiskov, ki so silili vojaško vlado k odstopu. Carterjeva administracija je obsojala državno nasilje in je zahtevala spoštovanje človekovih pravic, ki je bilo tudi merilo za dodeljevanje kasnejše gospodarske pomoči.

Argentinska vojaška oblast je naredila še eno napačno potezo. Nekompetentnost reševanja notranjih težav je kompenzirala z vojno proti Veliki Britaniji. Po mnenju vojaške vlade bi vojna ponovno prinesla nacionalni ponos in moč Argentine. Vojska je iskala pot do ponovnega ugleda, ki bi ga lahko pridobila z zmago v vojni. Poraz je

pomenil popolno notranje- in zunanjepolitično ponižanje argentinske vojske in družbe. Leto 1982 pomeni prelomnico: takrat je bila vojska popolnoma marginalizirana.

»Doktrina nacionalne varnosti« in fanatičen boj proti »notranjemu sovražniku« je popolnoma pohabil argentinsko družbo. Vojska je leta 1983 zaradi pritiskov levih frakcij osramočeno zapustila oblast.

Zadnja vojaška hunta je argentinsko vojsko potisnila na rob družbe. Od leta 1930 do 1983 so vojaški posegi dokazali, da argentinski družbenopolitični prostor nima politične sile, ki bi državo uspešno postavila na pravi tir razvoja, blaginje in stabilnosti.

5.2.5. Odnos vojska – civilna družba po letu 1983 do 2003

Prenos vojaške oblasti na civilno je bil povezan z vprašanji: Kakšen odnos bo obveljal med civilno oblastjo in vojsko? Se bo vojska pokorila civilnemu nadzoru? Je zaupanje med civilno sfero in vojsko sploh mogoče?

Rezultat šestdeset in več let trajajočega obdobja stalnih menjavanj civilnih in vojaških vlad ter dvomljivih civilno-vojaških odnosov so bila popolnoma porušena vojaška družbenopolitična razmerja v državi.

Boj proti notranjemu sovražniku in izvajanje vojne proti subverziji je zadal močan udarec celotni družbi. Tisoče izginulih, ugrabljenih in mučenih pomeni neizbrisljivo rano Argentinecev.

Leta 1983 je na volitvah zmagala radikalna stranka in argentinski predsednik je postal Raul Alfonsin, ki je začel izvajati politiko narodne sprave, vendar vlada ni upala izvesti sodnih procesov proti pripadnikom vojaške oblasti in terorističnih združenj. Samo nekaj let je bilo, preden se je vojska spet uprla. Do upora je prišlo za veliko noč 1987 v Capo de Mayo in leta 1990, ko so se uprli simpatizerji generala Seinedina. Upornike in generala Seinedina so obsodili na več let trajajočo kazen. Civilna vlada je zadušila udar s pomočjo vojske, ki je priznala civilno vlado kot legitimno oblast.

Priznanje avtoritete civilni oblasti je bil zelo zapleten proces. Ustava iz leta 1853 je zelo nejasno opredeljevala naloge vojske. Predsednik naj bi uporabil vojaško silo za zaščito nacionalnega interesa. Načelna praksa je bila, da so se vojaške zadeve prepuščale sami vojski, od koder izvira pretorijanstvo. Alfonsinova administracija je nujno morala najti kompromis in nove zakonske določbe za delovanje vojske. Avtonomija vojaške organizacije je bila za novo nastale razmere nesprejemljiva. 21. avgusta 1985 je parlament izglasoval nov zakon, ki je odredil naloge vojske in demilitariziral obveščevalne službe.

Težava se je pojavila z ideološko oporečnimi pripadniki vojske, ki so diplomirali pred ali v času hunte 1976. Ti naj bi bili »zastrupljeni« z doktrino nacionalne varnosti, kar pomeni etično nesprejemljiv pogled za opravljanje novo postavljene vloge in položaj vojske.

Aktivno delovanje omenjenih pripadnikov vojske je bilo obravnavano z dveh stališč:

- zaskrbljujoče stališče

Nekateri oficirji naj bi bili preveč navezani na ideologijo militarizma v času hunte, katere doktrina je slonela na *totalni vojni* proti *notranjemu sovražniku* in uporabi vseh sredstev v boju. Pripadniki take miselnosti bi lahko zasukali optimistično pot Raula Alfonsina na pot proti demokraciji. Vstaje 1987 in 1990 so bile jasen znak, da vojska še ni pozabila svoje politične moči (Garcia 1997, 425).

- optimistično stališče

Vojska je v vojni izgubila ponos. Izvajanje politike državnega nasilja jo je marginaliziralo. Mnenje večine pripadnikov vojaške organizacije je bilo, da je poraz vojsko naučil, da mora razviti občutek za izvajanje nalog in poslanstva, ki je v skladu z demokratičnimi vrednotami (Garcia 1997, 425).

Vojska je leta 1985 sprejela vlogo v skladu z ustavo in se odrekla vojaški avtonomiji, kar pomeni zaton pretorijanstva.

Civilna politika in vojska sta morali soglasno sprejeti apolitično in nestrankarsko naravo vojske; to zaznamuje konec »trkanja političnih strank na vrata vojašnic«. Ponos

pripadnikov vojaške organizacije ne sme sloneti na zastraševanju in uporabi nehumanih sredstev. Vojaška organizacija mora sprejeti kritiko družbe, ki se ima pravico javno izražati o položaju vojske v družbi.

Obnovljen civilno-vojaški odnos je postavil argentinske oborožene sile ob bok modernim zahodnim vojskam. Za stabilen vojaško-civilni odnos je potreben moralni prepoved celotne argentinske družbe.

Argentina še vedno ostaja dedič preteklosti. Leta 2001 je izbruhnila finančna kriza, in sicer kot rezultat iracionalnih investicij, precenjenega tečaja pesa v primerjavi z dolarjem in astronomska zadolženost v tujini. Argentina se je decembra 2001 ponovno znašla na robu zloma: pojav nasilja, nesposobna civilna oblast, korupcija, brezposelnost. V tem primeru je vojska ostala v okviru svojih ustavnih pristojnosti.

Državni udar je zaradi preteklosti skoraj nemogoč. Človekove pravice so globalna vrednota, kar pomeni, da vojaški poseg ne bi dobil zunanje politične legitimizacije, vojaški zločini iz preteklih hunt niso pozabljeni, tako da javnost ne bi podprla posega vojske; sposobnost vojaške oblasti pri izvedbi nujnih gospodarskih reform je ničta.

Marca 2003 je bil izvoljen za predsednika nacionalist-peronist Nestor Kirchner, ki predstavlja up obubožane Argentine. Njegov program je usmerjen v modernizacijo države in povečanje vloge notranjih investicij.

Predsednik odpira tudi vprašanje modernizacije vojske in odnos do civilne oblasti.

Med civilno oblastjo in vojsko obstaja občutek nelagodja. V civilno-vojaškem dialogu še vedno ostaja spomin na sedemdeseta leta.

V govoru maja 2003 je Kirchner poudaril vlogo moderniziranega vojaškega aparata, ki služi ohranjanju miru in deluje v skladu z normami modernih vojsk. Poudaril je tudi vlogo vojske pri razvoju države. Posebno mesto je dal vlogi argentinske vojske v mednarodnih mirovniških misijah. Prvič v dvajsetih letih se je zgodilo, da je nek predsednik omenil Perona. Spomnil je na falklandsko vojno in izrazil stališče, da so edino diplomatska sredstva primerna za reševanje nesporazumov v mednarodnem prostoru (Clarín 2003, 12).

Civilna oblast in vojska se zavedata pomena usmerjenosti v prihodnost.

Predsednik Kirchner je nedavno izjavil, da ščitenje človekovih pravic in svoboščin ne sme biti razumljeno kot napad na vojsko (Clarín 2003, 11).

Argentina še po petindvajsetih letih ni dosegla popolne sprave. Kraja dojenčkov v času hunt 1976 in 1983 dobiva svoj sodni epilog. Parlament je julija 2003 izglasoval zakon, ki predvideva kazen do deset let zapora za tiste, ki so sodelovali pri tem.

Na podlagi tega zakona so aretirali upokojenega generala Jorgeja Videlo (Clarín 2003, 10). To pomeni preobrat v argentinski zgodovini in poskus manifestacije pravne države in podrejenost vojaške organizacije civilnemu nadzoru.

Po končani tranziciji se pojavljajo zahteve tujih držav o izročitvi pripadnikov vojaških hunt. Španija je zahteva izročitev čilenskega diktatorja Augusta Pinocheta in mehiškega Ricarda Cavalla. Gotovo bodo tudi pripadniki argentinske hunte nekoč pozvani, da stopijo pred tuja sodišča. O tej temi argentinska vojaška in civilna javnost molčita.

Zahteve predaje predstavnikov vojaške organizacije, ki so sodelovali pri kriminalnih dejanjih v času vojaških diktatur, pomeni resen opomin bodočim dogajanjem v državah Latinske Amerike. Argentina in ostale države v Latinski Ameriki morajo sprejeti in nujno spoštovati zakonodajo in ustavna načela v skladu z modernimi demokratičnimi merili, ki bodo okvirila naloge in zadolžitve vojske in ostalih oboroženih sil.

Civilna politika ima še vedno težnje po politizaciji vojske. Zadnji incident zaznamuje zamenjava vrhovnega poveljnika vojske generala Ricarda Brinzonia; na njegovo mesto je bil postavljen general Roberto Bendini. General Brinzoni je svojo odstavitev označil kot politično zaroto in tako početje kot vrnitev v preteklost. Hkrati je potrdil odločnost vojske, da njeno delovanje ostaja v skladu z ustavo in zakoni. Vojska mora ostati zvesta svojemu poslanstvu in ne posameznim strankarskim interesom (Clarín 2003, 1). Zadnja dogajanja kažejo, da argentinska politična javnost ni dozorela in se vrti v začarenem krogu. Kirchnerjeva zamenjava vrhovnega poveljnika vojske ima sumljive značilnosti »trkanja na vrata vojašnic«. Vojska in njeni pripadniki opozarjajo, da je tako obnašanje leta 1930 Argentino pahnilo v več desetletij dolgo trajajočo institucionalno krizo.

6. Potrditev hipoteze in zaključek diplomskega dela

Zgodovina vpletanja vojske v politiko v Argentini je tesno povezana s pojmom vojaške avtonomije, ki se obelodani z vojaškim udarom leta 1930. Prej lahko govorimo le o latentni avtonomiji vojske. Ustava iz leta 1851 določa, da je predsednik vrhovni poveljnik vojske; kljub ustavnim določilom se vojska ni odrekla vplivanju na politiko.

Pred udarom 1930 je bila vojska le na videz v vojašnicah. V dvajsetih letih 20. stoletja so se pričela oblikovati prva gibanja oficirjev (prvo gibanje je bilo gibanje oficirjev San Martin), ki so zahtevala avtonomijo vojske in večjo vlogo oficirskega kadra pri vprašanjih, ki so zadevala modernizacijo in naloge vojske. Pod terminom avtonomija mislimo, da naj bi bil obrambni minister pripadnik vojaške organizacije. Civilisti niso imeli pravih znanj in razumevanj za razvoj in vodenje vojske, zato so vodili vojsko iz strokovno pomanjkljive perspektive. V vojaških akademijah so vzgajali kadete za opravljanje vojaške službe. Pridobili so znanja, ki so bila uporabna tudi v civilni sferi, medtem ko civilisti niso imeli znanj za upravljanje z vojaškim aparatom. Nujno je treba upoštevati, da so bili pripadniki vojaške organizacije v marsikaterem primeru bolj izobraženi kot civilni politiki, predvsem kar se tiče vojaških vprašanj.

Največ težav v civilno-vojaškem odnosu je bilo v vprašanju, kaj sploh je idealna pot razvoja države in njenih sistemov. Pri teh vprašanjih si vojaška in civilna sfera nista bili enotni. To izvira predvsem iz stopnje izobrazbe civilnega ali vojaškega kadra in vpliva tujine na izobraževanje. Tuje vojaške misije so imele nalogo izobraziti vojaški kader in modernizirati vojaško organizacijo, kar je znatno vplivalo na svetovni nazor vojaškega kadra. Poleg tujih misij so na svetovni nazor vplivala izobraževanja oficirjev v tujini, kjer so se srečevali z bolj razvitimi vojaškimi in državnimi sistemi. Civilna sfera je bila politično in družbeno razdrobljena, kar je zelo vplivalo na vojaško civilni odnos. Razvoj civilnih institucij v Argentini je zaostajal za razvojem vojaške organizacije. Razvojno ravnotežje v vojaško-civilnem odnosu se je v dvajsetih letih 20. stoletja podrlo. Hipolito Yirogoyen in njegovi pristaši so pričeli uporabljati vojsko v politične namene. Takrat se prvič po petdesetih letih prične manifestno zlorabljati oboroženo silo za spremembo volilnih rezultatov. Politično favoriziranje pripadnikov vojaške organizacije je povzročilo skoraj propad organizacije. V argentinski vojski je bil kader razdeljen v tri

skupine: na tiste ki so bili naklonjeni vladajoči politični eliti, nevtralne in na tiste, ki so ji nasprotovali. Privolitev za posredovanje politično nevtralnih oficirjev in veleposestnikov je odprla vrata vojaškemu posegu. Naklonjenost in nasprotovanje pripadnikov vojaške organizacije je bilo odvisno od njihovega socialnega izvora in časa usposabljanja.

Pripadniki vojaške organizacije so pri manifestnem posredovanju sklepali dogovore s civilnimi političnimi opcijami.

Vojska je leta 1930 prvič v 20. stoletju manifestno posredovala v politiko z namenom zamenjati civilno oblast. Generala Uriburu in Augusto sta izvedla državni udar zaradi globoke gospodarske krize, slabega vodenja države in zlorabe vojske v parcialne politične namene. Generala sta bila iz različnih političnih taborov: general Uriburu je bil konzervativec, ki se je dolgo izobraževal v Nemčiji, Augusto pa je bil liberalec. Prvi je zagovarjal dominanten položaj veleposestnikov, drugi je bil naklonjen razvoju industrijskega sektorja in interesom tujega kapitala. Udar naj bi bil povratak v zlato obdobje Argentine (1880–1914). V tem obdobju je bila veleposestniška oligarhija najvplivnejša.

Odstranitev predsednika Yirigoyena je bila uspešna, vendar so trenja med liberalci in konzervativci onemogočila imenovanje nove uspešnejše vlade. Po dveh letih prehodne vojaške vlade je na njeno mesto ponovno prišla civilna vlada.

Leta 1943 je bil odstavljen predsednik Alvear, ki se je znašel v podobnih okoliščinah kot Yirigoyen. Uspeh uspešnega udara leži v mednarodnih okoliščinah in notranje razcepljeni javnosti in gospodarski krizi (zmanjšan izvoz mesa, kar je pomenilo vprašanje preživetja veleposestnikov). Druga svetovna vojna je zahtevala iskanje novega trga v ZDA. State department je zahteval od vlade v Buenos Airesu prekinitev odnosov s silami Osi, v kar vlada v Argentini ni privolila. Šele aprila 1945 je vojaška vlada napovedala vojno Nemčiji in Japonski. Argentinsko gospodarstvo je bilo v globoki krizi zaradi izgube britanskega in francoskega trga. Javnost je bila razdeljena med simpatizerje sil Osi in simpatizerje zaveznikov. Nezaupanje javnosti predsedniku je spodbudilo vojsko k posegu. Vojska je pričela intenzivno presegati okvire svojih nalog in zadolžitev. Obrambni minister je bil vedno pripadnik vojaške organizacije, kar je

vplivalo na stopnjo civilnega nadzora nad vojsko. Vojska se je obnašala kot pretorijanska garda, ki je sklepala koalicije s civilnimi združenji. Poseben pomen imajo volitve 1945, ko je na oblast v civilni preobleki prišel Juan Domingo Peron, ki ga je podprlo delavsko gibanje. Značilnost njegove vladavine je demagogija, populizem in navidezno reševanje družbenih, ekonomskih in političnih težav. Njegova vlada je prišla v konflikt z mednarodno skupnostjo zaradi podpore Francu v Španiji in skrivanju nacistov v Argentini. Notranjepolitični konflikt je nastal zaradi zmedene in nejasne politične drže in ideologije. Ideologija peronizma sloni na zmesi fašizma, komunizma, socializma in krščanskega socializma. Po eni strani so peronisti podpirali delavska gibanja, po drugi strani so preganjali komuniste in socialiste (politični tekmeči).

Peron in njegovi simpatizerji so podpirali katoliško doktrino in Cerkev, ki pa je bila na strani konzervativnih sil (veleposestniške oligarhije). Spreminjanje položaja Cerkve in veleposestnikov je bilo nesprejemljivo dejanje. Zaradi podpore Cerkve veleposestnikom so hoteli peronisti izglasovati zakon o ločitvi, kar je bilo nesprejemljivo dejanje. Peronova vlada je bila podprta s strani simpatizerjev v vojaški organizaciji.

Opozicija je pričela trkati na vrata vojašnic. Vojska je pričela dobivati vedno večjo politično moč, zato ta pojav lahko imenujemo »stranka vojske«. Leta 1955 je vojska v koaliciji s političnimi silami izvedla državni udar.

Čas hladne vojne je pomenil, da je vojska dobila tudi nove okvire in zadolžitve, ki so posegale v notranjepolitične zadeve. To pomeni, da pozornost vojske ni več usmerjena samo v zunanjo nevarnost, ampak tudi v notranjo nevarnost, za kar se je smatrala možna komunistična revolucija.

Udari leta 1962, 1966 in 1976 so bili izvedeni pod izgovorom, da državi preti grožnja komunističnega prekucništva. Državnim udarom je botrovalo razpoloženje v vojaški organizaciji in interesi Cerkve ter veleposestnikov. Slednja subjekta sta se bala izgube dominantnega položaja v družbi, zato sta nasprotovala vsakim poskusom reform.

Arturo Illia in Arturo Frondizi sta bila predsednika, ki nista imela nič skupnega z komunistično ideologijo, pa sta bila vseeno nasilno odstranjena zaradi svojih reformističnih vzgibov.

Oboroženo nasilje je nastalo zaradi prepovedi delovanja političnih gibanj (komunistična partija in peronistična stranka) . Tako so se formirale komunistične milice in peronistična oborožena gibanja (Monoterosi in Trojni A). Oboroženo nasilje je nastalo zaradi omejevanja svobode političnega delovanja. ZDA so skušale rešiti svoj spodrsrljaj na Kubi, zato je bil v času hladne vojne uveden koncept nacionalne varnosti. Komunistične revolucije ni bilo, splošnega napredka pa tudi ne. Kljub tehnični superiornosti vojaške organizacije in njenih pripadnikov vojaški birokratski aparat ni znal najti izhoda iz krize. Zato se je vojska odpovedala vpletanju v politične zadeve, ki so izven okvira zagotavljanja varnosti. To zahteva tudi mednarodna skupnost, predvsem zaradi propadle avanture na Malvinskih otokih leta 1982.

Lahko trdimo, da militarizacija politike izvira iz zmedenih in nejasnih družbenih, ekonomskih in političnih odnosov in povezav. Industrijski sektor nikoli ni doživel večjega razvoja. Vedno se je poudarjala vloga agrarnega sektorja v državi, kar pomeni dominantni položaj veleposestnikov, ki so še vedno odvisni od tujega trga, pomeni odvisnost celotne družbe od tujega hegemonu. Celotno obdobje državnih udarov v Argentini je povezano z ohranjanjem statusa quo v družbi. Obstajali so poskusi sprememb, a so se zgodile le deloma, reforme in večje spremembe so bile prekinjene z odstranitvijo reformistične opcije. V resnici so bili vsi udari izvedeni v obrambo položaja veleposestnikov in tujega hegemonu ter Katoliške cerkve.

Yiroyoyen, Peron, Illia in Frondizi so bili državniki, ki so skušali zmanjšati vpliv veleposestnikov in povečati moč in vpliv delavskega sloja; v primeru zadnjih predsednikov pa vpliv buržoazije in industrijskega sektorja.

Moč veleposestniške oligarhije je bila vedno dovolj velika, da je potolkla napore buržoazije in srednjega sloja ter delavcev. Zaradi prevelike politične disperzije in nasprotovanj med protikonzervativnimi političnimi silami (socialisti, komunisti, peronisti, radikalci) nikoli ni prišlo do odločnejše koalicije za spremembo dominantnega položaja veleposestnikov.

Industrijski in agrarni sektor nikoli nista našla skupnega interesa in povezav, da bi skupaj proizvajala presežno vrednost. Agrarni sektor je imel daljšo tradicijo razvoja in

položaja kot industrijski, zato slednji ni nikoli dosegel visoke stopnje razvoja in je bil bolj podvržen gospodarskim nihanjem in krizam.

Hipotezo o vlogi veleposestniške oligarhije in vplivu tujega hegemonu lahko potrdim.

Na poseganje vojske je vplivalo tudi prepričanje o tem, kaj sploh je zlato obdobje Argentine. Veleposestniki so si želeli povratak v čas pred prvo svetovno vojno, industrijski sektor si je želel obdobje med obema vojnama, delavski razred pa čas vladavine Perona. Večina gibanj je bila zazrta v preteklost, kar vpliva na aktualni razvoj države.

Izolacija vojske je pomenila še večjo oviro pri iskanju civilno-vojaškega nadzora. Vojaške družine so ponavadi oblikovale svojstven socialni sistem, ki je bil ločen od civilnega. Sinovi pripadnikov vojaške organizacije so se velikokrat odločali za vojaški poklic, kar pomeni dedovanje poklica. Višja stopnja izobrazbe in način izobraževanja je dajal pripadnikom vojaške organizacije občutek nadrejenosti nad civilno družbo. Tega občutka se vojska ni otrsela vse do sredine devetdesetih let.

Odrezanost od civilne sfere je pomenila svojstven pogled pripadnikov vojaške organizacije na družbenopolitična dogajanja.

Za primer lahko povem, da so v času zadnje vojaške hunte ultradesno prepričani pripadniki vojaške organizacije popolnoma popačili Kristusov nauk, ki sicer govori o socialni enakosti in pomoči revnim. Karitativna dejavnost je bila obravnavana kot subverzija. Verski fanatiki so videli v bogu silo, ki je namenila oblast sloju bogatih. Dejansko so se obnašali kot osebna garda veleposestnikov. Čas zadnje hunte je spominjal na čas španske inkvizicije.

Tako je imela tudi Katoliška cerkev dvojni položaj v družbi: po eni strani je podpirala vojaško oblast kot boj proti brezbožnemu komunizmu, po drugi strani je bila karitativna dejavnost pripadnikov Cerkve (duhovniki in redovnice) označena kot sovražnik države. Zaradi nasilja nad duhovniki in redovnicami je leta 1978 posredoval tudi Sveti sedež.

In kaj bi lahko na podlagi opravljene analize predvidevali za bodoči razvoj civilno-vojaških razmerij v Argentini?

Argentina je nestabilna država, ki je ujeta v neuravnovešena ekonomska, politična in civilna razmerja. Zadnja gospodarska kriza je pokazala, da nobena politična opcija, ki se dokoplje do oblasti, ni zmožna postaviti trdnih temeljev za uravnovešen razvoj države. Danes, po petih letih globoke recesije, argentinsko gospodarstvo ponovno beleži rast. Ob izbruhu krize 2001 ni prišlo do nasilne intervencije vojske, čeprav so obstajala namigovanja, da se je vojska latentno pričela pripravljati na intervencijo. Domači mediji so objavljali intervjuje s pripadniki vojaške organizacije. Na podlagi tega lahko zaključim, da vojska – vsaj v senci – skuša vplivati na javno mnenje, in to ne samo v okviru obrambne politike. Argentinska vojska skuša vzpostaviti komunikacijski most preko medijev in javnih miroljubnih manifestacij, kot so predstavitve vojaških akademij v trgovinskih centrih in drugod, obiski civilnega prebivalstva vojašnic (dan odprtih vrat) ter organiziranja športnih in drugih prireditev.

Znotraj vojaške organizacije gotovo obstajajo mnenja in nagibi k politizaciji vojske, politične stranke pa imajo še vedno vračunano pomoč pripadnikov vojaške organizacije pri njihovem delovanju, vendar le v latentnem smislu.

Zakonsko mora vojska delovati v skladu z načeli spoštovanja pravnega reda in zaščite človekovih pravic. Ker je bila cena vmešavanja vojske v politiko previsoka in zločini zadnje vojaške vlade še niso popolnoma razčiščeni, argentinska civilna in vojaška javnost še nista našli popolne sprave.

Državni udar ni mogoč, ker bi zahteval privolitev domače in tuje javnosti. Slednja ne bi legitimizirala udara zaradi velike moči borcev za človekove pravice, interesa kapitala in vpliva volilnega telesa v ZDA in državah EU, ki imajo največji vpliv na argentinsko politično javnost. Javna manifestacija vojske v politiki je malo verjetna. Vojska in njen aparat poudarjata ustavne okvire zadolžitev in se držita politične nepristranskosti.

Bolj zaskrbljujoče je latentno delovanje vojske in njenega sofisticiranega aparata, ki ima lahko velik vpliv na politične odločitve političnega vodstva.

V času boja proti terorizmu so se nekatere človekove pravice pričele krčiti v tradicionalno demokratičnih državah, na primer v ZDA in Veliki Britaniji. Glede na to, da je Argentina tradicionalno vezana na ZDA, se lahko zgodi, da bi današnja ameriška

administracija odobrila večjo vlogo oboroženih sil in tajnih služb pri političnem odločanju, tudi o zadevah, ki niso nujno obrambne narave.

Osebna ugotovitev iz opravljene analize predmeta je tudi, da bi morali argentinska oblast in prosveta razmisliti tudi o uvedbi študija obramboslovja. Civilisti nimajo pravih znanj za vojaško-civilna razmerja. Države, v katerih obstaja nestabilen odnos med vojsko in civilno sfero, bi morale izobraziti civiliste za vzpostavitev komunikacijskega mostu med civilno in vojaško sfero. Težave pri pomanjkanju »obramboslovnih« znanj so se kazale v Alfonsinovi, Menemovi in sedaj v Kirchnerjevi administraciji.

Civilisti s potrebnimi bojeslovnimi znanji bi utrdili civilno-vojaška razmerja v smislu civilnega nadzora nad vojsko. Ti bi lahko v času brezglavega boja proti terorizmu pripomogli tudi k boljšemu odnosu obrambni aparat – civilna sfera.

Viri

1. Alfonsin, Raul (1984), Argentinsko pitanje, Globus, Zagreb
2. Bebler, Anton (1975), Vojaška vladavina v Afriki, Znanstveni tisk, serija D., Ljubljana
3. Benko, Vlado (1997), Znanost o mednarodnih odnosih, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
4. Bibič, Adolf (1996), Kaj je politika, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana
5. Dawson, Simon (1978), The Military and Security in the Third World, Westview Press, Colorado
6. De Toquile, Alexis(1984), Democracy in America, Signet Classic, New York
7. Dearriba, Alberto (2001), 24 de marzo de 1976 El golpe, Editorial Sudamericana, Buenos Aires
8. Fernandez, Argimiro (1988), Informe de la Conferencia en Santo Domingo, Editorial Suramericana, Buenos Aires
9. Finer, E. Samuel (1969), Los militares en la politica mundial, Editorial Suramericana, Buenos Aires
10. Garcia, Prudencio (1997), El drama de la autonomia militar, Alianza Editorial, Buenos Aires
11. Held, David, (1989), Modeli demokracije, CIP, Ljubljana
12. Huntigton, P. Samuel (1976), The common defence, Columbia Press, New York
13. Huntington, S. (1975), Post-industrial politics: how benign will it be?, University press, Chichago
14. Janowitz, Morris (1977), Military Institutions and Coertion in the Develpoing Nations, The Universitiy Press, Chichago
15. Jelušič, Ljubica (1997), Legitimnost sodobnega vojaštva, Teorija in praksa, Ljubljana
16. Južnič, Stane (1966), Latinska Amerika, Nastanak i razvoj društvenih-ekonomskih struktura, Institut za medunarudno politiko i privredu, Beograd

17. Lasswell, Harlod (1962), *The Garrison State Hypothesis Today*, Free press, New York
18. Luttwak, Edward (1979), *Coup d'Etat*, Penguin Classics, London
19. Lynch, John (2002), *Historia de la Argentina*, Editorial Surmericana, Buenos Aires
20. Marinovic, Milan (1990), *Fuerzas armadas y sociedad*, Instituto de Ciencia politica – Universidad de Chile, Santiago de Chile
21. Matus, Alejandra (1999), *El libro negro de la justicia chilena*, Grupo Editorial Planeta, Buenos Aires
22. Mignioni, Jorge (15. junij 2003), *Presidente Kirchner rompe con el pasado*, Clarin, Buenos Aires
23. Moscos, Charles (1986), št. 4, *Armed Forces and Society*, Maryland
24. O'Donnel, Guillermo (1972), *Modernizacion y Autoritarismo*, Editorial Paidos, Bunoos Aires
25. Potash, A. Robert (1985), *Noticias*, Edotiral Surmaricana, Buenos Aires
26. Potash, Robert A. (1984), *El ejercito y la politica en la Argentina 1928– 1945*
27. Rouque, Alain (1984), *El Estado militar en America Latina, Siglo XX.*, Editores, Ciudad de Mexico
28. Sisiniega Portillo, Lorenzo (2000), *Diccionario enciclopedico*, Durvan Ediciones, Madrid
29. Touraine, Alain (1982), *America Latina: Politica y Sociedad*, Espasa-Calpe, Madrid
30. Wiatr, Jurži (1982), *Sociologija vojske*, Vojno izdavački i novinski centar, Beograd
31. Permutter, Amos (1982), *Lo militar y lo politico en los tiempos modernos*, Ediciones Ejercito, Madrid

